БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

39-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Улаан-Үдын горкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй орган

№ 189 (9944) | 1962 оной августын 11, суббото | Сэн 2 мүнгэн

Фестивальда хабаадагшад Москвада бусажа ерэбэ

МОСКВА, августын 8. (ТАСС). Хельсинкидэхи уласхоорондын фестивальда эльгээһэн түлөөлэгшэдэйнгөө илалта, амжалтануудай хойноһоо совет хүнүүд арбан үдэрэй туршада һонирхолтойгоор ажаглан хаража байгаа. ВЛКСМ-эй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь С. Павлов түрүүгэй совет залуушуулай делегаци мүнөө үдэшэ түрэл Москвадаа бусажа ерээ.

Москвагай эдир залуушуул фестивальда хабаадагшадые халуунаар угтаа. Ленинградай вокзалда митинг болоо.

ТАРЯА ХУРЯАЛГА, ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭЛГЭ ДЭЭРЭ ҮДЭР, ЧАС БҮХЭН ҮНЭТЭЙ

***

Орооһо таряагаа саг соонь хуряажа абаха

...ад ороноймнай хүдөөгэй ...дай хэһэн халуун шанга ...й түрүүшын үрэ дүн ха... Үржэлтэ баян дайдымнай ...-үбһэ тэжээлэй, талха та... ...н ургаса хаа хаанагүй баян ...р гаранхай: Баргажан—Ху...дашье, Зэдэ—Захааминда... ...үдэри—Хяагтадашье, Хори ...үртэшье тарялангай баян ...деэшэжэ, урагша, хойшоо ...н ябхаржэ, хуряалгын хү...ние уряалан даллана.

...т хуряалгын халуун хаһа ...үбһэ тэжээл бэлэдхэхынгээ ...аар таряагаа хадажа эхилһэн ...нуудай тоо үдэрэй өшөхө ту... ...орно. Хэдыхэн хоногой урда ...лхааанаархин таряагаа ха...лбэ гэһэн мэдээн ороо һэн. ...үнөө сэлэнгынхид, хяагтын...жа эхилбэ. Уданшьегүй Бэ... болон Мухар-Шэбэрэй, Хоринин ...руунын, мүн бусадшье ай... ажахынууд таряагаа ху...хилхэнь.

...тарья хуряалга амжалта... ...үнгэргэлгэ хүдөөгэй ажал... ...шалхы зорилго болобо. ...го шиидхэлгэһээ орооһо ...үрэндэ худалдаха, үрэһэ хү...лаха, малай ашаг шэмэ эл...лаха талаар социалис уял...галта гол түлэб дулдыдаха. ...богони болзор соо, гээлтэ ...үйгөөр хуряажа абахын ту...рүүн һайн бэлэдхэл хэрэг... Теэд энэ талаар респуб... олохон ажахынууд бира... хээгүй байшоо гэжэ сэ...

...н малда үбһэ тэжээл бэ... болошогүйгөөр унжагайрба. ...табанай мэдээгээр тэжээл ...э түсэбөө манай үйлэдбэ...правленинүүдэй ажахынууд ...шьедүй. Таряа хуряалгын ...энэ ушарай элитэ һаад хэ...эжэ. Тиимэһээ хүдөө ажа...хы хүдэлмэриие, тэрэ тоодо ...ряалга болон тэжээл бэлэд... зүбөөр тааруулан ябуулжа ...хэрэгтэй. Тиигэбэл заатагүй ...туйлагдаха.

...ажахынууд хуряалгын ма...техникэ муугаар бэлдээ. Яруу...Мухар-Шэбэрэй, Зэдын колхоз, ...үдэтэ үшөөл олон комбайнууд ...рэ бэшэ, харин мастерскойн ...заһабарилгада хэбтэнэ. Олон ...заторнууд дуталдана. Үйлэд... Хоринин управлениин ажахы... 100 гаран комбайнернууд, ...гаран трактористнууд дуталда... ...нээ баримтанууд мүн үй... ...ин бусад управленинүүдэй ...үдаар үзэгдэнэ. Сэхынь хэ... ...машина, техникэ болон ме...торнуудһаа хуряалгын хү...лин бүхы амжалта дулдыда...лдэжэ. Тиимэһээ үйлэдбэ...управленинүүдэй, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй гол анхарал техникэеэ һайнаар ашаглалгада, һайн механизаторнуудые шэлэн ололгодо хандуулагдаха зэргэтэй.

Теэд бэлэдхэлэй хүдэлмэриин хэршье муу байбашье һаань, энээниие дары усадхажа, таряа хуряалгые һайн шанартайгаар үнгэргэхэ арга боломжо манай ажахы бүхэндэ бии. Энэнь юуб гэхэдэ, **нэгэдэхеэр, колхоз, совхозууд хуряалгын бүхы машина технинэ нэгэшье хоног удааруулангүйгөөр заһабарилжа, бэлэн болгоод, механизаторнуудаар хангаха ёһотой.** Таряа хуряалга дээрэ хүдэлжэ байһан хүнүүдтэ, илангаяа механизаторнуудта, бүтээсэ ехэтэйгээр, шанар һайнтайгаар хүдэлхэ бүхы эрхэ байдал байгуулха шухала. Хуряалгын үедэ «Сельхозтехникын», колхоз, совхозуудай мастерскойнууд түхэреэн сүүдхэ соо хүдэлхэ, комбайн болон тракторнуудай элдэб янзын запчастьнуудаар, тоһо болон уһаар дутамаггүй хангагдаһан байха тухай ажахын, мүн «Союзсельхозтехникын» хүтэлбэрилэгшэд онсо анхаралаа хандуулха уялгатай бшуу. Хуряалгын бригада болон агрегадуудай хүдэлмэриин тодорхой түсэбтэй байха тухай баһал анхарха бологдоно.

Хоёрдохёор, таряа хуряагшад, илангаяа механизаторнууд һайнаар хооллохо, амарха ёһотой. Тиихын тула полевой стануud заһабарилагдаха, сагаадагдаха, соёлой хэрэгсэлнүүдээр хангагдаха, ниитын столовонууд нээгдэхэ болоно, тиигээд эдеэ хоол сэхэ поли дээрэнь абаашажа байхаар, нүүдэл худалдаа наймаае хуряалгын агрегат бүхэндэ хүргэжэ байхаар эмхидхэхэ хэрэгтэй. Энэ талаар үбһэ хуряалгын үедэ горьтойхон дутагдалнууд үзэгдөө. Зарим газарта хилээмээр дутааһан ушар байгаа. Энээндэ гансал худалдаа наймаашад гэмтэй, тэдэнэр өөрынгөө хүдэлмэриие зүбөөр эмхидхэжэ шадаагүй. Иимэ ябадал таряа хуряалга дээрэ ушарха ёһогүй.

Гурбадахяар, хуряалгын агрегат бүхэнэй хүдэлмэриин түсэб зүбөөр табижа, тэрэнээ үдэр бүри дүүргэхые оролдохо. Түсэб соо хадаха талмай, гаргашалха саг, мүнгэ зөөри, таряа хадаха, суглуулха даабари гэхэ мэтэ онсо һайнаар тодорхойлогдонхой байха зэргэтэй. Мүн машина техникые үндэр бүтээсэтэйгээр ашаглаха, комбайн, жатка, силосэй комбайн бүхэниие үдэр һүнигүй хүдэлгэхые хараалха шухала.

Манай ороной баруун тээхи областьнуудай колхоз, совхозууд мүнөө жэлэй таряа хуряалга үнгэргэжэ, дүй дүршэлөөр, олон шэнэ үүсхэлнүүдээр баяжаа. Эдээниие нь манай республикын ажахынууд өөрынгөө нютагай эрхэ байдалтай зохилдуулан халан абаха уялгатай. **Мүнөө жэл тарялангай өхэнхи талмай амяарлан хуряагдаха юм.** Энэ эгээн ашагтай арга мүн гэжэ олон ажахынуудай дүршэл харуулаа. Энэ арга үргэнөөр хэрэглэһэн ажахы хуряалгын хүдэлмэриие түргөөр, гээлтэ хоролтогүйгөөр, үшөө үнэгүйгөөр хэхэ байна. Тэрэшэлэн хоёр, гурбан жаткануудые холбожо ябуулха, хуряалгын агрегадуудые түргөөр ябуулжа хадаха, агрегадуудые бүлэг бүлэгөөрнь хүдэлгэхэ гэхэ мэтэ Темижбегэй совхозой шэнэ үүсхэл манай эндэ үргэнөөр дэмжэгдэхэ байһандань дамжаггүй.

Мүн ажалай түлөөһые зүбөөр эмхидхэхэ, нэмэлтэ түлбэри, ехээр, шанар һайнтайгаар хадаһанай, ехэ орооһо сохижо абаһанай түлөө ехэ түлбэри абаха гурим ажахы бүхэндэ нарин нягтаар бэелүүлэгдэхэ зэргэтэй. Таряа хуряалга дээрэ хүдэлжэ байһан хүнүүдые материальна талаар урмашуулга хуряалгын хүдэлмэриие амжалтатайгаар ябуулхада туһалха байһан тухай ажахын хүтэлбэрилэгшэд, партийна организацинууд мартаха ёһогүй.

Хуряалгын түрүүшын үдэрһөө эхилжэ, гүрэндэ таряа худалдалгые эмхидхэхэ, үрһэ хүрэнгөө хааха гээшэ ажахы бүхэнэй нангин уялга. Нютагай үйлэдбэриин управленинүүдэй, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, механизаторнууд, автомашинын жолоодогшод энэ хэрэгые һайнаар ябуулхын тула автомашинануудаа, орооһо хатааха, хадагалха тоог, амбаарнууд гэхэ мэтэ түхеэрэлгэнүүдээ дары бэлэн болгохо зорилготой.

Таряа хуряалгые дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр һолоомо дары хуряажа абаад, намарай паар хахалха хэрэгтэй. Энэ хэмжээ ябуулгын удха шанар тухай хэлэһэнэй хэрэггүй ааб даа. Полинуудые һолоомоһоонь сэбэрлэхэ, намарай паар саг соонь хахалха тухай партиин Центральна Комитедэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоол заатагүй дүүргэгдэхэ ёһотой.

Ажалшадай дунда социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, таряа хуряаха, гүрэндэ худалдаха талаар абаһан уялгаяа колхоз, совхоз бүхэнэй дүүргэлтые хангаха гээшэ партийна организацинуудай нэн түрүүнэй зорилго мүн.

Таряа хуряалга республикымнай хүдөөгэй бүхы ажалшадай, партийна организацинуудай шанга шалгалта болоно. Энэ шалгалтые хэн һайнаар дабажа гаранаб, тэрэ хүдөө ажахын продуктнуудые элбэг дэлбэгээр абадаг, гүрэндэ худалдадаг болохо гэһэн КПСС-эй ЦК-гай мартын Пленумэй шиидхэбэринүүдые дүүргэхэ талаар горьтойхон амжалта туйлаха байна.

Нүхэд механизаторнууд, таряа хуряалгын амжалта—танай гарта! Бүхы хүсэ шадалаа, эрдэм мэргэжэлээ энэ бүгэдэ арадай хэрэгтэ үнэн сэхээр зорюулая.

**

Кукурузаяа түүбэрилэн хуряана

Энэ жэлдэ кукурузымнай ургаса муу бэшээр гаража, ойрын үдэрнүүдтэ хуряажа, силос даража эхилхээр болохонь.

Артелиин механизаторнууд тарялангай «хатанай» ургаса хуряалгада яһала һайнаар бэлдээ юм. Мүнөө тэдэнэр кукурузын набша намаагай улам ехэ боложо, буурсагайнь һүн эдеэтэй болохые хүлеэжэ байна.

Үндэрөөр, үдхэнөөр ургаһан набша намаатай кукурузын эшэнүүдтэ мүнөөшье хушан шарахан буурсагууд эндэ тэндэ бултайжа эхилэнхэй. Тэдэниие нэгэшье үдэрөөр хожомдонгүй хуряажа, эхилхээр болобо. Юуб гэхэдэ, мүнөө жэлдэ колхоздомнай кукуруза хэзээ хэзээнэйхиһээ элбэгээр таригданхай, комбайн, машинануудаар хэхэ ажал айхабтар ехэ байна. Тиимэһээ кукурузашан Бабу-Цырен Намсараев Малаан гэжэ газарта һайнаар ургаад, буурсагалжа байһан хоёр метр үндэр эшэтэй кукурузаяа сабшажа силос даража эхилээ. Мүн эндэ механизатор нүхэр Дугаровай агрегат баһал ургаса хуряажа захалаа. Комбайнаар сабшагдажа, гараһан ногоон набша намаае 6 автомашина таһалгаряагүй зөөнэ.

И. Третьяков,

Хяагтын аймагай «Дружба» колхозой парткомой секретарь.

Үбһэ хуряалгаяа дүүргэбэ

БЭШҮҮР. **(Телефоноор абтаба).** Оролдосотойгоор һайнаар үтэгжүүлжэ, хабар эртээнһээ хойшо һайрамаар, мүн гол горхоной уһаар уһалһанаймнай ашаар бүхы сабшалан дээрэмнай үдхэн тунга үбһэ ногоон гараа.

КПСС-эй ЦК-гай мартын Пленумэй түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, манай артелиин ажалшад, малшад ниитынгээ үхэр малда жэл хахад соо бардам хүрэхэ үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ зорилго урдаа табяа. Тиигээд үбһэндэ ороһон түрүүшын үдэрһөө хойшо ажахыдаа бии байһан машина техникэ болон мори унаа хүдэлмэришэдэйнгөө хүсэ зүбөөр элсүүлэн табижа, эршэмтэй шангаар хүдэлөөбди.

Түсэбөөр хараалагдаһан сабшагдаха ёһотой 1300 гектар сабшалангайнгаа ногооe хори гаран хоног соо унагаажа, хамта 11,7 мянган центнер эрхим шанартай үбһэ хуряажа абаабди. Харин бүхыдөө 10,5 мянган центнер үбһэ абаха түсэбтэй байгаабди. Мүнөөшье түсэбһөө гадуур үбһэн абтажа үргэлжэлһөөр.

Үбһэ хуряалга дээрэ дүрбэн бригададамнай 9 звено хүдэлжэ, тэндэ 300 шахуу хүн, тэрэ тоодо 200 гар хажууршад, 12 морин косилка үдэр бүри ажаллаа.

К. Перелыгин,

XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой тоо бүридхэгшэ.

**

Хэзээ заһагдаха комбайнууд бэ?

Харгыда ябаһан аяншад, Дабаатын хүтэл дабан гарахадаа, Шэбэртэ голоор урагша хойшоо гонзойһон дайдын шэмэг—шугы шэбэрьень обёоронгүй үнгэрхэнь бэрхэтэй.

Энэ шугын баруун тээ Бэшүүрэй хониной совхозой түб байра. Тус совхозой конторододо тулан ерэжэ, дэргэдэнь байһан ехэхэн талмай эзэлэн хүреэлэгдэһэн машина-тракторна мастерской соо оробобди.

Трактор «агтын» хүнхинөөн таһарнагүй. Хүн зон иишэ тиишээ хөөрсэгэнэлдэнэ. Тэдэнэй дунда набтаршаг хүдэр бэетэй, хурса шэрүүн шарайтай хүн сүлөөгүйшэг хэбэртэй хөөрэлдэжэ байба. Дүтэлжэ ерэхэдэмнай, совхозой МТМ-е даагша Очир Санжиев байжа, мэндэшэлэн хөөрэлдөөд, нэгэ хэды асуудал табибабди:

— Мүнөө жэлэй таряа хуряалга хэр зэргэ бэлэдхэлтэйгээр угтагдажа байна гээшэб?

— Сэхыень хэлэхэдэ, һайрхаха һайрхалтагүй, магтаха магталтагүй, нюруушаг байнабди. Манай совхоз хамта дээрээ 57 комбайнтай юм. Мүнөө үедэ 40 комбайн заһагдажа бэлэн болоод байна,—гэжэ нүхэр Санжиев харюусаба.

— Ямар шалтагаан дээрэһээ үшөө 17 комбайнтнай заһагдаагүй байба гээшэб?

— Минии һанахада, МТМ-эйн хүдэлмэришэдэй ажал хүсэд һайнаар эмхидхэгдээгүй, тиихэдэ мүн лэ запасной частьнууд дутагдалтай байһан дээрэһээ болоо. Тиихэдэ совхоздомнай түрүүщүүлэй дүй дүршэл ёһоор хэрэглэгдэдэггүйнь муу. Холошье ошоод яахамнайб, жэшээлхэдэ, манай Бэшүүрэй аймагай Охин-Булагай совхозой механизаторнууд намар таряа хуряалгын дүүрэхэтэй хамта орооһото тарянай комбайнуудаа болон бусад зэр зэбсэгүүдээ сэбэрлээд, совхозойнгоо МТМ-дэ асаржа тушаадаг заншалтай. Тиихэдэ ажахын тоосоондо орожо, бүхы хүдэлмэреэ часай графигаар дүүргэдэг, — гэжэ МТМ-е даагша хэлэнэ.

Таряа хуряалгын үглөө мүнөө эхилхээр болоод байхада, үшөө 17 комбайнуудые заһажа дүүргээгүй аад, Бэшүүрэй совхозой хүтэлбэрилэгшэд зобохо зоболонгүй, һанаа амар ябадагынь гайхамаар. Совхозой дирекци, партком, хүдэлмэришэдэй комитет бүхы арга боломжонуудаа хэрэглэжэ, ойрын сагта комбайнуудаа заһажа, таряа хуряалгые хүсэд бэлэдхэлтэйгээр угтаха бэзэ.

Д. Цыбэгэй.

ТҮРҮҮШЫН ЭЛЕКТРОВОЗ

Уржадэр Ленинэй орденто паровозо-вагонно заводой оло мянган хүдэлмэришэдэй митинг болобо. Заводой локомотив хабсаралгын цехэй үүдэндэ «Н—8» маркын шэб шэнэхэн электровоз наранай элшэдэ яларан байба. Урдань паровоз заһабарилдаг тус заводой хүдэлмэришэд шэнэ технологидо орожо, электровоз заһабарилжа эхилээ. Заһабариһаа гараһан «Н—8» маркын 122 номерой түрүүшын электровоз заводой хүдэлмэришэдэй шэн зоригто ажалай ехэхэн илалта болобо.

Заводой хүдэлмэришэд шэнэ технологидо шэлжэн орохо талаар нёдондо жэлэй эхинһээ хойшо эмхидхэлэй ехэ хүдэлмэри хэһэн байна. Энэ амжалта туйлаха хэрэгтэнь барилга-хабсаралгын 834-дэхи поезд, капитальна барилгын таһагай, «Сибэлектромонтаж» управлениин барилгашад ехэ туһа хүргэһэн байна.

Заһабариһаа гараһан түрүүшын электровозой баярай митингые профсоюзай заводской комитедэй түрүүлэгшын орлогшо **И. М. Дарымов** нээгээ. Митинг дээрэ үгэ хэлэһэн ПВЗ-гэй начальник **Е. П. Павленко** электровоз заһабарилгаар түрүүшын амжалта туйлаһантайнь заводойнгоо хүдэлмэришэдые амаршалжа, саашадаа бүри ехэ амжалта туйлахыень хүсэбэ.

Митинг дээрэ үгэ хэлэһэн коммунис ажалай ударник нүхэр **Шаров,** локомотив хабсаралгын цехэй начальник **И. Краснов,** электромашина цехэй коммунис ажалай ударник нүхэр **Данилов** болон бусад электровоз заһабарилгаар гурбадахи кварталай даалгабариие уридшалан дүүргэхын түлөө бүри эдэбхитэйгээр тэмсэел гэжэ митингдэ хабаадагшадые уряалба.

Орденто заводоймнай оло мянган хүдэлмэришэдэй оролдосото ажалаар заһабарилагдаһан хүсэтэ электровозууд Эхэ ороноймнай түмэр замуудаар арадай ажахын ашаа шэрэн шуумайхань.

А. Щеглаков.

Электротехническэ институт дүүргэжэ ерэһэн залуу инженернүүд электровоз заһабарилгые хүтэлбэрилһэн байна. Зураг дээрэ: (зүүн гарһаа) залуу инженернүүд Г. Троценко, Г. Язовский, А. Акимов, В. Даниленко гэгшэд.

Заводой хүдэлмэришэдэй митинг.

В. МУЛЛЕРАП фото.

Түрүүшын 200 гектар тарян

Һүүлэй арбаад хоногой туршада хура бороо ехэ ороогүй, хуурай сэлмэг байжа, эртэ таригдаһан шэниисын ургаса нэгэ захаһаа жэгдэ һайнаар эдеэшэжэ эхилээ.

Тиимэһээ совхозоймнай хоёрдохи отделениинхид ургасынгаа эдеэшэхые наринаар хаража, шалгажа байгаад, августын 9-нэй үдэрһөө эхилжэ, тэрэнээ амяарлан хадажа захалаа. Эгээн түрүүлэн, эндэ «ЖР-4,9» түхэлэй холбогдомол хоёр лафетнэ жатка, таряа баал болгон сабшаха түхеэрэлгэтэй «СК-3» түхэлэй комбайн хоёр үдэрэй туршада хамта 200 гаран гектарта таряа амяарлан хадаба.

Байгша ондо совхознай бүхыдөө 9 мянга гаран га орооһото ургамалнуудые, тэрэ тоодо таба мянган гектар шэниисэ богонихон болзор соо, гээлтэгүйгөөр амяарлан хадажа хуряаха түсэбтэй.

Б. Хомутов,

Зэд аймагай Борьёогой совхозой директор.

Совет физкультурнигуудта амар мэндэ

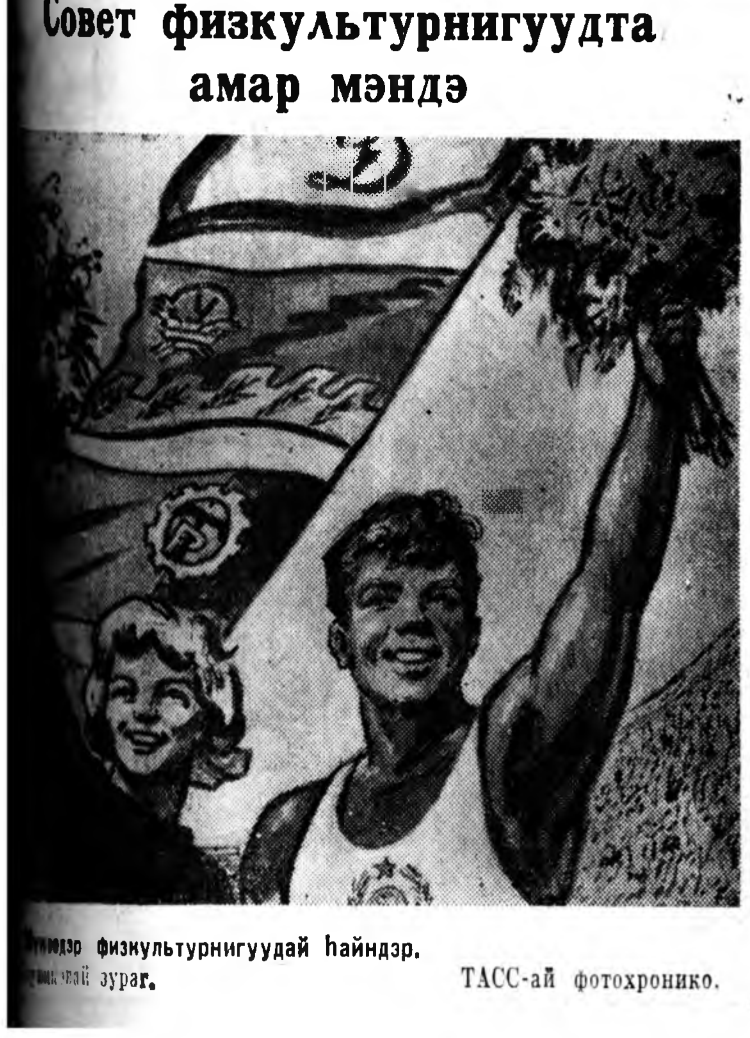

...ечер физкультурнигуудай һайндэр. ...ий зураг. ТАСС-ай фотохроника.

СССР-эй Наукануудай Академиин Сибириин отделениин Байкальска лимнологическа институт Байгал далайе шэнжэлдэг юм. Байгалай болон Баргажанай хаданууд дээгүүр гаража, нуурай уһан дээгүүр тарадаг агаарые али бүхы талаһаань шэнжэлхын тулада экспедиционно ехэ отряд эдэ хадануудта һаяхан гараа. Эрхүүгэй болон Томскын университедүүдэй олон студентнүүд отрядта оролсоно. Шэнжэлэгшэд хадануудта хоёр шахуу һарын турша соо байха юм. Зураг дээрэ: Экспедиционно отряд Байгал далайе зубшан, хадануудта гаража ябана.

ТАСС-ай фотохронико.

КОМСОМОЛШУУДЫЕ АЖАБАЙДАЛДА ЭДЭБХИТЭЙГЭЭР ХАБААДУУЛХА

(КПСС-эй Улаан-Үдын горкомой пленумһээ)

Республикымнай ниислэл Улаан-Үдэ хотын промышленна предприяти, барилгын организацинууд болон ажахын бусад шухала участогуудта залуушуул олоороо ажаллана. Нарин сэмбын фабрика, мяханай консервын комбинат, паровозо-вагонно завод гэхэ мэтын мэдээжэ предприятинуудта хэдэн мянгаад комсомолшууд тоологдоно. Залуушуулай дунда эмхидхэлэй болон ойлгууламжын хүдэлмэриин ямараар ябуулагдажа байһан тухай һаяхан үнгэрһэн КПСС-эй горкомой ээлжээтэ пленум дээрэ зүбшэн хэлсэбэ.

Пленум дээрэ «Комсомолой организацинн хүдэлмэрые паровозо-вагонно заводой парткомой хайшан гэжэ хүтэлбэрилнэб» гэһэн элидхэл ПВЗ-гэй парткомой секретарии орлогшо нүхэр Петров хэбэ. Элидхэлшэ мүн элидхэл тушаа үгэ хэлэһэн КПСС-эй Октябрьска райкомой секретарь нүхэр **Еремин,** ВЛКСМ-эй Железнодорожно райкомой секретарь нүхэр **Еркович,** ПВЗ-гэй комсомолой организацинн секретарь нүхэр **Пытин** болон бусад комсомол, залуушуулай ажил хүдэлмэридэ үндэр сэгнэлтэ үгэһэн байна. Жэшээлхэдэ, паровозо-вагонно завод дээрэ 230-аад комсомолшууд коммунис ажалай ударнигууд гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэтэй болонхой, комсомол-залуушуулай 15 бригаданууд коммунис ажалай нэрэ олохын түлөө тэмсэнэд. Тэдэнэй дунда Социалистическэ Ажалай Герой Анисим Оширповой, Виктор Поповой болон бусад бригаданууд гэшүүд коммунис ёһын һайн һайхан заншалаар ябажа, заводой бүхы залуушуулда үльгэр жэшээ харуулнад.

Мүрысөөндэ хабаададаг комсомол-залуушуулай олонхинь һургуулида һуралсажа, эрдэм, мэргэжэлээ дээшэлүүлнэ. Үнгэрһэн һуралсалай жэлэй турша өөһэдынгөө мэргэжэлые 1200 шахуу залуу хүдэлмэрилэгшэд дээшэлүүлһэн байха юм.

Залуушуулые , коммунис ёһоор хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин нилээд урагшатай ябуулагдажа байһаниие пленумдэ хабаадагшад тэмдэглэбэ.

Городой промышленна предприятинууд, барилгын эмхи зургаанууд дээрэ «асуудал харюугай үдэшэ», «Коммунизмда ажаһуухаар бэлэн гүш?» «Абаһан уялгаяа дүүргэжэ, хэлэһэн үгэдөө хүрэ», «Капитализмын үлэгдэл гэжэ юун бэ?», гэхэ мэтын залуушуулда ехэ һонирхолтой темэнүүдээр тусгаар үдэшэнүүд ходо үнгэргэгдэдэг болоо.

КПСС-эй XXII съездын баталан абаһан түүхэтэ документнүүдые бодото хэрэг дээрэнь бэелүүлхэ хэрэгтэ комсомол залуушуулые улам эдэбхитэйгээр хабаадуулха тушаа городой болон республикымнай партийна организацинуудай урда ямар ехэ зорилгонуудай табигдажа байһан тухай дэлгэрэнгы үгэ КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр **А. У. Модогоев** хэлэбэ.

Доной механизаторнуудай амжалта

★

Е. ТАРАСОВ,
Ростовой областиин үйлэдбэриин хүдөө ажахын продуктнуудые абаха, бэлэдхэхэ управлениин начальник

★ ★

Дондо халуун хаһа саг түгэсхэеэ байна. Доной талануудта баян ургаса ургуулагдаа. Жэшээлхэдэ, «Гигант» совхоз 17300 гектар талмай дээрэһээ дунда зэргээр гектар бүриин 220 пүүд намарай шэниисын ороохо хуряажа абаа. Областиин хэдэ хэдэн районуудта ехэ талмайнууд дээрэһээ гектар бүриин 200 пүүд тараан сохижо абтаһан байха юм.

Доной колхоз, совхозууд таряа хадалгые зэбсэг түгэлдэрөөр угтаа. Таряа хадалгада хоёр болон гурбан жаткануудые холбоһон 1200 гаран агрегат хабаадаа. Таряа хуряалгын 1300 агрегат бүри түргэнөөр ябуулагдажа хүдэлөө. Тэрээнһээ гадна, шэнэдхэн таарулагдаһан 2500 самоходно болон жүдхэгдэдэг комбайнууд таряа хадалсаа. Баалнуудые суглуулжа сохилгодо 9 мянга гаран комбайн хабааһан байна.

Хүдэлмэриин түрүү онол аргануудые үргэнөөр хэрэглэһэнэй, техникые шадамараар ашаглаһанай, олониитын мүрысөө эмхидхэһэнэй ашаар Доной механизаторнууд ажалай ехэ амжалта туйлаа.

Дубовско районой «Дубовский» гэжэ совхозой комбайнер А. Маханько таарулан шэнэдхэгдэһэн «СК-4» гэжэ самоходно комбайнаар гансаараа үдэрэй турша соо 110 гектар ороһото таряа хададаг байгаа. Агрегадай урда талада шагтагалагдаһан ЖВН-6 жаткаһаа гадна, баруун талаһаань «ЖБ-4,6» гэжэ жатка тодхогдоһон байгаа. Энэнэй тулада комбайнай рамын баруун таладань колхозой мастерскойдо бэлэдхэгдэһэн фаркоп гэжэ кронштейн гагнагдаһан, мостигынь шурэбүүдээр бүхэлэгдэһэн байгаа. Тэрээн дээрэ дамжуулгын коробко тодхогдоһон байха юм. Энэнь комбайнай һолоомо бухаллагшын клавишые хүдэлгэдэг валтай (голтой) гэнжэнүүдээр холбогдодог байна. Карданна валаар дамжуулагдан дамжуулгын коробко жаткын хажуурые хүдэлгэдэг байна. Комбайн болон жаткануud бултадаа гэмгүй һайнаар хүдэлөө. Комбайн нэгэ дахин ябахадаа 10,6 метр үргэнтэй зурууд таряа хадажа гарадаг байба.

Таарулан шэнэдхэгдэһэн комбайн түргэнөөр ябаха мүртөө, һайнаар хүдэлнэ. А. Маханько өөрынгөө агрегадые гурбадахи скоростёорнь ябуулдаг байһан юм.

Имэ комбайн хэрэглэһэнэй ашаар «Беларусь» трактор, хоёр механизатор үлүү гаража үгөө. Иимэ агрегадые хэрэглэлгэ сезоной турша соо 400 түхэригэй алмалта үгэхэ гэжэ тодорхойлон тоологдоһон байна.

Олонхи ажахынуудта таряа хадалга үүр сайжа байхала эхилээд, үдэшэ орой болотор— шүүдэрэй унажа гү, али бороогой һабинажа таряа шииггүүлтэрнь үргэлжэлдэг байгаа. Бүлэг бүлэгөөрөө ябажа таряа хадаха, сохихо онол арга үргэнөөр хэрэглэгдээ.

Баалнуудые суглуулжа, сохиходоо механизаторнууд хүдэлмэриин шанарта гол анхаралаа хандуулдаг байгаа. Тэдэнэр таряа сохидог аппарадай зүбөөр хүдэлхын, таряанай гээгдэхэгүйн, ороoһоной һолоомотоёо гаралсахагүйн хойноһоо наринаар ажаглан харадаг байһан юм.

Волгодонско районой «Рябичевский» гэжэ совхозой комбайнер В. Фисаков хүдэлмэриингөө дүй дүршэл тухай нигэжэ хөөрэнэ: «СК—4» гэжэ комбайн дээрэ мүнөө жэлдэ би анха түрүүн хүдэлөөб. Энэ хадаа тон һайн, бүтээсэ ехэтэй машина юм. Штурвальна В. Скрипченко болон би ээлжээ ээлжээгээр комбайные жолоододог байгаабди. Үглөөнэй 4 часһаа машинаяа техническэ талаһаань шалган хаража үзэдэг, тоһо түлишэ тэрээндээ хэдэг байгаабди. Һүүлээрнь һүни орой болотор баалнуудые суглуулжа, сохидог байгаабди. Тараан угаа үдхэнөөр урганхай. Тиимэһээ яараха аргагүй: жааханаршье һамаараа һаа, олон хоолосуудые гээжэ болохо байнаш. Бидэнэр машинынгаа скоростиие хододоо хубилгадаг байгаабди. Томо баалтай участогуудта машинаяа удаашагаар ябуулхатаяа хамта, подборщигой болон молотилкын эрьесые түргэдхэдэг байгаабди. Тиигэжэ манай агрегадай ябажа гараһанай һүүлээр поли дээрэ нэгэшье хоолос үлэдэггүй һэн. Бидэнэр гектар бүриһөө 29 шахуу центнер таряа сохижо абадаг байгаабди.

Хоолосто ургамалнуудые сохиходоо ороoһоной гээгдэдэггүй түхеэрэлгые Доной механизаторнууд энэ жэлдэ үргэнөөр хэрэглээ. Ороoһоной гээгдэхэгүйн тулада нэмэлгэ решетко, нимгэн лис түмэрөөр хэгдэһэн ами амяараа халхабшанууд хэрэглэгдэдэг байгаа. Решетконууд комбайнай решеткото стануудай доодо таладань тодхогдодог, түмэр халхабшанууд соломотрясай клавишануудай дээдэ талада брезент халхабшануудтань нэмэжэ бүхэлэгдэдэг юм. Азовско районой «Ленинское знамя» колхозой механизаторнууд энэ үнэтэ үүсхэл гар[…] ха юм.

Үндэр баян ургасы[…] даһанһаа уламжалан[…] бильна транспортын […] рилэгшэдтэ ехэ эрил[…] дана. Тараан томо[…] кузовуудтай машин[…] зөөгдэнэ. Олон шофе[…] ряа тээһэн автопое[…] жолоододог.

Доной […] гүрэндэ […] лион пүүд[…] далдаха […] гаяа бол[…] урид дүүрг[…] мэлзэнэ.

Ургаса хуряалгые […] жэ байхадаа, Доной т[…] ерэхэ жэлэй ургаса т[…] оролдолго гаргана.

Комбайнуудые по[…] абаашажа, плугуудаа[…] дээрэ гаргаха,—гэһэн […] шал оролдосотойгоор […] дэнэ. Баалнуудай со[…] дүүргэгдэн сасуу п[…] дээрэһээ һолоомо хуря[…] тана. Тэрэнэй тулада[…] жа волокушанууд үргэ[…] рэглэгдэнэ. Тэрээнһээ[…] һолоомо хуряажа аба[…] лада Зимовниковско, […] бусад үйлэдбэриин уп[…] нүүдэй ажахынуудта […] раһан самоходно ком[…] хэрэглэгдэнэ. Тиихэд[…] байнай урда таладань[…] дэг волокушанууд тод[…] юм.

Комбайнтай агре[…] бухал шэрэдэг 2000 г[…] локушанууд хүдэлөө. […] даа таряа хуряахатая[…] доро полиие һолоо[…] сэбэрлэхэ арга олгоо[…] мо хуряахын тулада […] нуудые хэрэглэхэдэ га[…] халхын, кукурузаар си[…] рахын тулада олон тра[…] лөө гаража үгөө.

Намарай тарилгада […] бэлэдхэдэг хахалалгы[…] бинированнэ агрегаду[…] нууд дээрэ һүни үдэр[…] дэлнэ.

Колхоз, совхозууда[…] гууд дээрэ ажал х[…] түлэг дундаа ябажа […] Үрэһэнэй тараан илга[…] лэгдэнэ. Үндэр баян […] абаха нүхэсэл бологш[…] шанартай үрэһэ Доной[…] шад бэлэдхэжэ байна.

Барилгашадай үдэрые угтуулан

Коммунис үзэлтэй хүнүүдые хүмүүжүүлхэ һургуули

Манай ажабайдалай бүхы һалбарида коммунис шэнэ шэнжэ тэмдэгүүд нэбтэрэнхэй. Коммунис ажалай нэрэ зэргын түлөө хүдэлөөн хадаа шэнэ сагай ёһо гуримуудые асарһан манай ажабайдалдахи зэндэмэни мүн болоно. Арадай ажахын нэгэ шухала һалбари болохо барилгада энэ хүдэлөөн дэлгэрэнхэй.

Барилгын организацинуудай хүдэлмэришэдэй гурбанай нэгэ хубинь коммунис ажалай нэрэ зэргын түлөө мүрысөөндэ оронхой. Энэнь үшөөл үсөөн гэжэ тэмдэглэлтэй. Республикын бүхы хүдэлмэришэд, алба хаагшадай 60 гаран процентнь энэ хүдэлөөндэ хабаадана гэхэдэ барилгашадай тоо үсөөн болоно. Барилгын хүндэ хүдэлмэриин мууса оньһожоруулагдаһан, мүн хүдэлмэришэдэй ходо һэлгэжэ байдаг дээрэһээ, хүмүүжэл болбосоролой хүдэлмэриин һулаар табигдаһанһаа энэ мүрысөөнэй дэлисэ үргэдэнэгүй.

Хэды иимэшье һаа, республикын барилгын организацинуудта коммунис ажалай түлөө мүрысөөн үдэрһөө үдэртэ үргэдэжэ байна. Иимэ хүндэтэ нэрэ зэргэтэй болоһон коллективүүдшье олон. П. В. Фоломеевэй хүтэлбэрилдэг дархашуулай бригада 154-дэхи трестдэ түрүүн коммунис ажалай нэрэдэ хүртэнхэй, гурбан жэлэй турша соо өөһэдынгөө алдар соло дээрэ үргэн ябана. Тус бригада журам гурим һайнтай, ажалаа шадамараар эмхидхэдэг, үүсхэл эдэбхи хододоо гаргадаг юм. Бригадын гэшүүдэй ухаансар бэрхээр хүдэлһэнэй ашаар хүндэ хүдэлмэри барагсаан шахуу оньһожоруулагдаа. Энээнэй ашаар тус бригада һүүлэй хоёр жэл хахадай турша соо 4 жэлэй түсэб дүүргээд, мүнөө долоон жэлэй һүүлшын жэлэй түсэбөөр хүдэлжэ байнхай. Үнгэрэгшэ жэлдэ тус бригадынхид өөһэдынгөө эдэбхи үүсхэлээр үйлэдбэриингээ нормо 30 процентһээ ехээр дээшэлүүлээ. Бригадын гэшүүд үльгэр жэшээ харуулан хүдэлхэһөө гадна һуралсадаг, эрдэм бэлигээ дээшэлүүлдэг үдэшын техникумдэ, һургуулида, институтда һуража байдаг.

Долоон жэлэй туршада баригдажа байгаа Буряад орондохи томо барилгануудай нэгэн болохо Сэлэнгын целлюлозно-картоной комбинадта коммунис ажалай нэрэ зэргэтэй 12 бригада тоологдодог. Эдээнэй тэрэ энэнь һайн гэжэ илгаруулан харуулхын аргагүй. Алинииньшье алин гээшэгүй, ана мана ажалладаг. Онохойн барилга-хабсаралгын комбинадта, Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадта болон бусад барилгануудта хүдэлжэ байгаа эрхим хүнүүдэй, бригаданууdай нэрэ тоолжо барахаар бэшэ.

Коммунис ажалай нэрэ зэргын түлөө тэмсэгшэдэй нэгэ нангин гурим ёһо хадаа бэе бэедээ туһалалсан, хани нүхэд ёһоор ажаллаха гэһэн бшуу. Тиин ажал хүдэлмэриин, ажаһуудалай үедэ энэ ёһо гуримай нарин нангинаар сахигдажа байһые онсолон тэмдэглэлтэй. Жэшээнь, «Бурстрой» трестын 8 үндэһэ яһатантай Кара Акадовай бригада энээнэй жэшээ боложо үгэхэ байна. Тус бригадада бэе бэедээ туһалдаг, бэе бэеынгээ түлөө һанаа үнөөгөө зобохоһоо эхилээд ехэ һайн гурим ёһотой болонхой.

Коммунис ажалай ударнигуудай үшөө нэгэ онсо шэнжэ шанар хадаа зориһон хүсэһэнөө заатагүй хүсэлдүүлхэ, шэнэ түрүү юумэ нэбтэрүүлхэ, ниитын хэрэг хамагай урда табиха—иимэл даа эдэнэрэймнай гурим ёһо.

Манай республикын барилгашад Ленинградай барилгашадай үүсхэл халуунаар дэмжээ юм. Юуб гэхэдэ, бүтээһэн гэрнүүдые гарантийна паспорттайгаар тушаадаг болоо. Тимлюгэй 1-дэхи барилгын управлениин хүдэлмэришэд энэ үүсхэл дэмжээ һэн.

Ороной солото буд нэхэгшэ В. Гагановагай үүсхэлые мүн лэ манай барилгашад дэлгэрүүлээ. Жэшээнь, № 834 барилга-хабсаралгын поездын арматурщигуудай бригадын бригадир Николай Васильев бригадынгаа коммунис ажалай нэрэ зэргэтэй болоһоной һүүлээр гээгдэжэ ябаһан бетонщигуудай бригадада һайн дураараа ошожо, богонихон болзор соо тэрэ бригадые түрүү зэргэдэ гаргаа. Ехэ уданшьегүй нүхэр Васильевай шэнэ бригадада коммунис ажалай нэрэ зэргэ олгогдоо һэн.

Һүүлэй үедэ барилгын организацинуудта ажал эмхидхэхэ түрүү арга—ажахын тоосоо нэбтэрүүлдэг болоо юм. Тиигэжэ ажахын тоосоондо ороһон комплексно барилгын бригаданууdай бии болоһые һананабди. «Бурстрой» трестдэхи С. Братчиковай бригада тухай олон удаа бэшэгдэһэн байха. Энээнэй жэшээгээр бэшэ бригаданууд ажахын тоосоондо ороһон юм. Улаан-Үдэ городой барилгануудта 30 гаран иимэ бригада хүдэлжэ байнхай.

Барилгын хүдэлмэридэ ажахын тоосоондо ороһон комплексно бригадануудые байгуулха гээшэ барилгын үйлэдбэри хүгжөөхэ хэрэгтэ шэнэ үе шата болоно. Юуб гэхэдэ, барилгада олон оньһон машина техникэ хүдэлдэг болоо. Иимэ бригаданууд гансал экономикын талаар ашатай туһатай гэхын аргагүй. Нүгөө талаһаа—барилгашадай дунда хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулхада угаа таарамжатай ха юм. Иимэ бригадануудта 40—50 хүн хүдэлдэг. Партийна группа байгуулжа болоно. Тиимэ хадаа соёлой элдэб хүдэлмэри ябуулха аргатай бшуу. Иигээд байхадаа томодхогдоһон бригадануудые байгуулхада коммунис ажалай нэрэ зэргын түлөө мүрысөө улам үргэнөөр дэлгэрүүлхэ арга нүхэсэл бии болоно. Шэнэ үе сагай ударнигуудай, энэ мүрысөөндэ хабаадагшадай тоо олошорхо бүрэе барилгын хүдэлмэри улам һайнаар ябуулагдаха, шэнэ шэнэ байшангууд бодохонь лабтай.

И. Суворов.

ТАРЯА ХУРЯАЛГА Т[…] ДУНДАА

Полинууд дээгүүр т[…] ряалгын машинанууdай […] һүни үдэргүй дүнгинэнэ[…] най хадалга үдэр ерэхэ б[…] то зүг тээшэ улам улам […] һөөр байна. СССР-эй […] нүүдэй Советэй дэргэдэхи […] тическэ управлениин […] августын 5-да орон досо[…] миллион 642 мянган гект[…] һото болон бобово ургама[…] шагдаад, тэрэнэйнгээ […] гурбан хубиие сохижо аб[…] на.

Оронойнмай урдуурхи […] даар силостэ болон ногоон[…] дэ зорюулан кукуруза ху[…] үргэн хэмжээгээр ябуулна[…] 762 мянган га газарһаа […] зын ургаса хуряагдаба. М[…] гороохой ургаса муу бэш[…] ургамалай хуряалгые […] болон Казахстанда дүүрг[…] на. Тэжээлэй бобы хуря[…] лээ.

ЭРХҮҮГЭЙ ОБЛАСТЬ. […] **ГЭС-эй зургаан турбина […] элшэ хүсэнэй системдэ […] мышленна ток үгэдэг б[…] рилга үргэлжэлүүлэгдэһ[…] лэй эсэс хүрэтэр үшөө […] турбина ашаглалгада үг[…] раг дээрэ: бетон зөөдэг т[…] кадым крануудай маши[…] (зүүн гарһаа) Социалис[…] Герой С. Е. Немасев, […] рубин, Е. А. Критт, В. […] тов, Н. С. Загарских га[…] на.**

ТАСС-ай фотох[…]

ГОРОХ ГЭЭЛТЭГҮЙГӨӨР, ҺАЙНААР ХУРЯАХА

★

Мэргэжэлтын зүбшэл

★ ★

Республикымнай колхоз, совхозууд энэ жэлдэ горох урда урдынхиһаа ехээр, агротехническэ яһала зохидшье саг болзорто, гол түлэб һайн шанартайгаар тариһан байна. Мүн хабар эртэнһээ сагай уларил таарамжатай байжа, энэ ургамал хаа хаанагүй муу бэшээр гаранхай.

Хэнэйшье мэдэһээр горохой ороoһые гутаангүй, һайнаар хуряаха гээшэ эгээл шухала, харюусалгатай хүдэлмэри болоно. Юуб гэхэдэ, энэ ургамалай ороoһон нэгэн доро эдеэшэдэггүй, халтад гэхэдээ һайража унахаяа, гээлтэдэ ехээр орохоёо һанадаг. Жэшээлхэдэ, эшынгээ доогуурхи буурсагай хүсэд шаралжа эдеэшээд байхада, дээгүүрхидынь үшөө сэл ногоон, заһдаа, эдеэшээгүй байдаг.

Тиимэһээ горохой ороoһые гээлтэдэ оруулхагүйн тула, хаһа сагынь алдангүй хуряажа эхилхэ хэрэгтэй.

— Энэ ургамалые хожомдожо хуряанхаар, хоёр-гурбан үдэрөөр урид хуряажа абаһан дээрэ,— гэжэ зариман хэлсэдэг.

Горохой эшын доогуурхи буурсагуудай һайса шаралжа, үшөө хахараагүйдэ, ороoһойнь хатуушаг болоод, үнгөө олоод байхадань, хуряаха эхилхэ ёһотой. Энэ үеэр эшэ набшань доогуураа, мүн дундуураа шарлаад байдаг.

Мүнөө жэлдэ олонхи колхоз, совхозууд горохоёо майн түрүүшын арбан хоног соо гол түлэб тарижа дүүргэһэн байна. Тиимэһээ ехэнхи тариалангай ургаса жэгдэ һайнаар эдеэшэхэ бэзэ гэжэ хүлеэгдэнэ. Тиибэшье манай эндэ нютагжаһан «Торсдаг», «Урожайный», «Капитал» гэхэ мэтын горох эгээл түрүүн эдеэшэхэ. Харин Башкириһаа, Украиниһаа асаржа тариһан сортын горох нэгэ бага хожомшог эдеэшэхэ байха.

Ургасынгаа жэгдэ һайнаар эдеэшэжэ захалхатай сасуу богонихон болзорто хадажа, баал болгохо шухала. Хэрбээ тэрэниие багахашье удааруулаа, хожомдуулаа һаа, ургасын доогуурхи буурсагууд үнгэртэрөө эдеэшээд, һайража, унажа болохо бшуу.

Түрүүн тэрэниие тусхай түхеэрэлгэтэй «ЖНУ-3,2», «ЖНБ-3,2» түхэлэй жаткануудаар, мүн Льговско туршалгын-селекционно станциинхидай жэшээгээр хэһэн тусхай түхеэрэлгэтэй «КСХ-2,1», «КНУ-6» түхэлэй үбһэнэй косилкануудаар сабшажа, баал болгохо хэрэгтэй. Тэрэшэлэн «К—2,1» түхэлэй тракторай косилкадашье горохой ургаса сабшажа баал болгохо түхеэрэлгэ тодхоод, сабшахадашье баһал таарамжатай. Горохой ургаса сабшажа, баал болгохо тусхай түхеэрэлгэнүүд республикымнай колхоз, совхозуудта гүйсэд бии. Гансал тэдэниие һайнаар таарулан тодхожо, зүбөөр хүдэлгөө һаа, ургасаяа гээлтэгүйгөөр, түргэнөөр хуряаха арга боломжо дүүрэн бии. Һайнаар таарулан тодхоһон түхеэрэлгэтэй косилка ургамалай эшые 5—10 сантиметр доогуур сабшажа, зохидоор монсогойлон баал болгодог байна. Тиигэжэ һиирэгэрээр суглуулан хаяһан баал нара, һалхинда түргэн хатадаг гээшэ. Ургасынгаа хура бороодо ороогүй, хуурай байхадань _ амярлан хадаха шухала. Хэрбээ үглөөнэй шүүдэртэ гү, али бороодо нороһон байгаа һаа, косилкын хажуурай шүдэндэ сабшагдадаггүй, гээлтэ ехээр гарадаг.

Сабшаһан ургасаяа 4—6 үдэрэй туршада баалтайнь хэбтүүлэн хатаагаад, тусгаар таарулан түхеэрһэн «СК-3» гү, али «СК-4» комбайнаар суглуулжа сохихо хэрэгтэй. Тиихэдээ таряа сохидог барабанайнь эрьелдэсые нэгэ бага удааруулжа, минута соо 500 дахин эрьелдэхээр болгохо ушартай. Мүн тэдэнэйнь шүдэнүүдэй забһарые ехэшэг болгожо үгэхэ. Тиигэһэнэй ашаар горохой ороoһон комбайнай молотилкодо хахара, бутара сохюулхагүй, гээлтэгүйгөөршье абтадаг юм.

Комбайнһаа гараһан ороoһые хаһа сагтань һайнаар сэбэрлэжэ, хатаажа абаха гээшэ баһал ехэ удха шанартай. Ажахынуудта мүнөө таряа, бобово ургамалнуудайшье ороoһо сэбэрлэхэ элдэб оньһон түхеэрэлгэ, машинанууд олон болонхой. Горохой ороoһые «ОВ-10», «ОСВ-10», «ОСМ-3», «ОС-4,5» гэхэ мэтэ машинануудаар сэбэрлэхэдэ таарамжатай. Гадна тэрэнэй ороoһые зүбөөр хатаажа, һайнаар хадагалха тушаа баһал анхаралаа ехээр табиха хэрэгтэй. Горохой ороoһон 15—16 процентһээ дээшэ шиигтэй байха ёһогүй. Шииг ехэтэй ороoһон досооһоо халажа, ургаха шанарынь ехээр муудадаг. Тиимэһээ тэрэниие дан ехэ шииигтэй бэшэ һаань, наранда хатаажа, һалхинда үлеэлгэхэ. Харин тиигэхэ аргагүй һаань, тусхай түхеэрэлгэтэй сушилкада хатаажа абаха шухала.

А. Цепенко.
Буряадай хүдөө ажахын туршалгын станциин ахалагша научна хүдэлмэрилэгшэ.

БУРЯАД ҮНЭН
2-дохи нюур
1962 оной августын 12.

—●●✦●●—

«БУРЯАД ҮНЭНДЭ»
БЭШЭҺЭНЭЙ ҺҮҮЛЭЭР

„Тоһон соогуур ойноошод"

Иимэ гаршагтай фельетоной (газетымнай июлиин 31-нэй номерто) шүүмжэлэлдэ ороһон тоһоной заводой мастер Г. Воробьев, лаборантка А. Жогова гэгшэд түрмэдэ хаагдаад, Мухар-Шэбэрэй аймагай прокуратурын мүрдэлгэдэ байна, —гэжэ тэндэхи прокурор нүхэр Ангархаев мэдээсэбэ.

ЖУРНАЛ МҮНӨӨДЭР МАНАЙ ГАЗЕТЫН АЙЛШАН

Байгал

„БАЙГАЛНАЙ" УЛАМ ҮРГЭНӨӨР ДОЛГИЛОГ ЛЭ!

...донто партиин Буряадай ...мой бюро манай «Байгал» ...ал гаргалгые эрид һай- ...улха тушаа тусхай тог- ...абаһан юм.

...рэ гэһэнһээ хойшо тэбхэр ...үнгэрбэ. Дурсагдагша тог- ...ые үндэһэ барин, энэ ху- ...а соо журналай редакци ...аа һайжаруулхын хойно- ...һала оролдолго гаргаһан ...а гээшэ.

...урналай нэгэ ехэ дутаг- ...оун байгааб гэхэдэ, то- ...ог бүхы зохёолнууд бо- ...статьянуудаараа мүнөө ...байдалые тон һулаар ха- ...лдаг, харуулхадаашье гүй- ...өр, наада захаарнь, хэ- ...бодолгүйгөөр абадаг бай- ...ли. Энээниие обкомой бю- ...мүн манай уншагшадшье ...өр ажаглаһан байна. Үн- ...эн түхэреэн жэлые абаад ...дэ, энэ талаар зарим хэ- ...бжэлтэ хэгдэжэ байһа- ...ь элитэ. Ж. Балданжабо- ...«Дабаан» гэжэ роман, ...Галановай «Үһанай урад- ...Н. Рыбкогой «Эрид ...лтэ», М. Жигжитовэй ...ушадай хөөрөөн», В. ...ренбергын «Хэзээдэш зам- ...Н. Дамдиновай «Хүнэй ...р» гэжэ повестьнууд, «Бай- ...й басаган» гэжэ Ц-Д. Дон- ...гай поэмэ, залуу поэтес- ...Дондогойн «Сэнхирхэн ...ын сэлгеэндэ» гэжэ шү- ...мэл репортаж, мүн зо- ...шод болон журналистнуу- ...мүнөөнэй рассказууд, поэ- ...эй шүлэгүүд журналай ...аһануудууд дээрэ хүндэтэ ...ия олоһон байха юм. ...нтэй уншагшад танилса- ...айгаа ёһотой. Тиимэ дээ- ...удхыень тайлбарилаад- ...алайб. Зүгөөр эдэ зо- ...нууд тус тустаа мүнөө ...мүнхэ байдалые, хони- ...й, механизаторнуудай, ...рнуудай, ангуушадай, ...удай, һаалишадай ажал ...лмэри, абари зан гээшые ...аха зэргээрээ харуулба ...тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

...адна, Буряадай ажахын ...он соёл культурын үмэнэ ...ан хэдэ хэдэн шухала ...алнуудые шиидхэхэ ту- ...өөрынгөө һэдэлгэнүүдые ...ал гаргажа эхилээ. Энэ ...р абаад үзэбэл, залуу ...й амидын шэгнүүрые эрид ...лүүлхэ арга боломжо- ...ые элирхэйлһэн хүдөө ...ын эрдэмэй кандидат ...Ильинэй статья, мүнөө ...ашаһан үтэг ногоо ур- ...а ябадалые һэргээхэ ту- ...Ц. Уртюбаевай һанамжа- ...уд, газар уһалууриин ...ые бодомжотойгоор, үр- ...р, улам ашагтайгаар ...ха тушаа инженер ...итовай дурадхалнууд, хо- ...хэбэрилгэ дээрэ ажахын ...оо анха хэрэглэжэ эхил- ...суута хонишон Ц. Буян- ...ай хүдэлмэриие, байда- ...саашанхи хүсэл зорилгые ...улһан Ч. Гомбоиной ...шууд, модо бэлэдхэлгэ- ...зарим экономическа ...лнуудые табиһан И. Ка- ...ковай зураглал, ажалай ...хэл болон ажал дээрэ ...үетэниие хүмүүжүүлхэ асуудалда гол түлэб зорюулагдаһан, коммунис ажалай бригадын бригадир В. Островскиин үдэр үдэрэй тэмдэглэлнүүд, ниислэл хотоёо болбосон түхэлтэй болгохо бодолгонуудые тодорхойлһон партиин Улаан-Үдын горкомой секретарь К. Продайводагай статья, уран зурагуудай саашанхи һалбарха замые дурамаар хараһан Л. Олзоевагай сэдьхэлэй бодолнууд, Буряадай оперно соёлой хүгжэлтые хүсэһэн М. Гуревичэй зүбшэлнүүд, драматическа театрай зүжэгүүдые, тэдэнэй шанар, наадалга табилга мэтэнүүдые харууһан В. Найдаковагай шэнжэлэл, буряад хэлэнэй зарим асуудалнуудаар хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат Ц. Будаевай ажаглалтанууд гэхэ мэтые дурдангүй үнгэржэ болохогүй.

— Хэды тиигэбэшье, манай редакциин ажалда үшөө түйлагдаагүй хүсэлнүүд, үшөө зайсуулагдаагүй дутагдалнууд, үшөө табигдаагүй зорилгонууд олон байһаар. Илангаяа уран зохёолой шэнжэлэл болон шүүмжэлэл тоншье һулаар табигданхай. Үхибүүдэй уншаха зохёолнууд, поэзи тухай статьянуудай гараһаншье һаа, буряад уран зохёолой гол асуудалнууд, тэрэнэй түүхын, хэлэнэй, найруулгын, тэрэнэй теоретическэ үндэһэ һууринууд тухай зохёолшодто болон уншагшадта туһа болоомоор, гүнзэгы удхатай шэнжэлэлнүүд журналда гаранагүй.

Мүн журналаймнай редакциин олониитын эмхидхэлэй ажал муу. Уншагшадтаяа уулзажа хөөрэлдэдэггүй, түсэб хараа тухайгаа зүбшэдэггүй, шэнэ зохёолнуудаа олоной шүүмжэлэлдэ табидаггүй байһан манай гэм.

Эдэ бүгэдэ тухай һаяхан уран зохёолшодой холбооной правлени болон журналай редколлегиин хамтарһан зүблөөн дээрэ тодорхойгоор хэлсэгдэжэ, дэлгэрэнгы хэмжээ ябуулганууд хараалагдаба.

Хойто жэлдэ Буряадай АССР-эй 40 жэлэй ой гүйсэхэнь. Энэ баясхаланта үдэрые али бүхы амжалта түгэлдэрөөр угтаха гээшэ республикын бүхы ажалшадай нэрэ түрын хэрэг мүн. Манай журнал мүнөө түсэбөө табяад, эмхидхэлэй ажал ябуулжа эхилээ. Ойн баяр хүрэтэр шэнэ шэнэ зохёолнууд, илангаяа мүнөө үеын хүнүүдые зураглаһан зохёолнууд толилогдохоор бэлдэгдэжэ байна. Цыден-Жап Жимбиев хонишодой солото ажалые томо ехэ роман соогоо магтаа. Тэрэнь манай журналай энэ жэлэй һүүлшын ба хойто жэлэй эхин номернуудта гараха. Залуу зохёолшо Исай Калашников модошод тухай һонирхолтой повесть дүүргээ. Тэрэнь журналай удаадахи номерто орохонь. Удаалуулан А. Бальбуровай, Ц. Галановай, М. Степановай шэнэ шэнэ повестьнууд гарахаар хараалагдана. Гадна, А. Беляевай эб найрамдал тухай, Д. Улзытуевай арадуудай аха дүүгэй хани барисаан тухай поэмэнүүд толилогдохо. Мүн мүнөө үеын хүнүүд тухай рассказ, шүлэг, очерк, зураглалнууд олоор гараха байһаниинь элитэ.

Ойн баяраар дашарамдуулан, журналда нэгэ һонирхолтой булан нээхээр һанаашалбабди. Буряад ороной түүхэдэ алтан үзэгөөр нэрээ һиилүүлһэн эрхим хүбүүд, басагад— революционер, партизанууд, партийна, советскэ, ажахын, сэрэгэй эмхидхэлшэд, эрдэмтэн, соёлой ажал ябуулагшад зохёол найруулгын элдэб жанрнууд дээрэ солоёо дуудуулха юм. Мүнөө Цыремпил Ранжуров, М. Амагаев, М. Н. Ербанов, Элбэг-Доржо Ринчинов, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда хабаадагша баатар буряад врач Молдованов тухай домоглолнууд, Буряадай партийна эмхиие анхан байгуулалсаһан М. М. Сахьяновагай өөрынь дурдалга домоглол журналда хэблэгдэхэ юм.

Янза бүриин һонирхолтой зүйлнүүд cooһoo журналамнай гарахаар бэлдэжэ байһан «Эртэ урда сагай түүхын нюусанууд», «Африкын түүхэһээ», «Дэлхэймнай һандарал нуралда ороһон юм гү», «Монголой уран зураг», «Үзэгдөөгүй гайхамшаг юумэ олдоо», «Баргажанай хабсагайн хормойдо», «Саяан уулын тагнуулшад», «Сагай уларилай нюусанууд», «Буряад ороной аршаан булагууд» гэхэ мэтын зураглалнууд олон түмэн уншагшадай анхарал татаха бэзэ гэжэ һанагдана.

Гадна Зүүн зүгэй хари гүрэнүүдэй түрүү зохёолшодой эрхим найруулганууд, тус оронуудай үльгэр онтохон, хошон үгэ саг сагтаа оршуулагдажа гараха юм. Илангаяа аха дүү Монгол, Хитад, Корей, Вьетнам оронуудай, энэдхэг, түбэд, балбар арадуудай, Ази болон Африкын зоной зохёолнууд буряад уншагшадта дутэрхы байһаараа һонин байхань дамжаггүй. Мүн шүүмжэлэлэй таһаг, публицистикэ, «Эрдэм ба ажабайдал», «Баян уран буряад хэлэн», уран һайханай таһагууд, «Улаалзай» гэжэ үхибүүдэй таһаг нилээд үргэдхэгдэхэ байха. Гадна журналнай элдэб һайхан уран зурагуудаар, фото-буулгабаринуудаар шэмэглэгдэхэ юм.

Мүнөө «Байгал» журнал гаража эхилһээр долоон жэлэйнгээ үйндэ хүрэбэ.

Наймадахи жэлэйнгээ богоһо дээрэһээ, ойрын номернуудта орохо зарим зохёолнуудые тобшо тэдыгээр тодорхойлон нэрлэхэ зуураа, манай журналые захижа уншат, тиигээд өөһэдынгөө һанамжа, шүүмжэлэл, дурадхалнуудые оруулжа туһалыт гэжэ олон түмэниие уряалнабди.

Ц. Галсанов,
главна редакторай орлогшо.

М.Х. *Ким ИЛЬИН*

Амар мэндэ, коммунизмын үглөө!

Байлдаанда, ажалда
батажан гараһан
хүнүүдэй зүгһөө:
Амар мэндэ, гэнэб,
Хуушан дэлхэйн
залуу наһан—
коммунизмын үглөө!
Түүхын һалхин
түүлэн хиисхээ
Түргэн сагай
урасхал руу
Түбэглэһэн дайсадай
һэдэлгые.
Зогсоожо шадаха аал
тэдэнэр
Мандажа байһан нарые?
Коммунизм —
жаргалай наран —
Эхэ оронойм
нюруу дээгүүр
Элшээ сасан
гарана!
Хүн бүхэнэй
зүрхые ээлжэ,
Гэр бүхэнэй
сонхо руу
ороно.
Агуу съездын
Программаар
бэеэ бэелжэ,
Аглаг сагай
түүхын хуудаһа
ирана.
Коммунизм!
Зуун жэлнүүдтэ
бүүбэйлүүлһэн
нангин хүсэлэн,
Зон арадай
зүүдэн /соогуур
Зүрхэндэнь
задарһан толон.
Эхэ оронойм
эршэ хүсөөр,
Партиин зааһан
харгыгаар
Түбхинэн ерэбэ энэ
саг.
Амар мэндэ,
хуушан дэлхэйн
Залуу наһан—
КОММУНИЗМ!

☆ ☆ ☆

КОММУНИС КУЛЬТУРАТАЙ ГОРОДОЙ ТҮЛӨӨ

К. ПРОДАЙВОДА,
КПСС-эй Улаан-Үдын горкомой секретарь

Коммунистическэ культура гээшэ юун бэ? Энэ асуудалда харюу үгэхэдэ тон бэлэхэн гэжэ һанамаар. Теэд тиимэл һаа бэлэн гээшэ гү? Эрдэмтэй, саб гэнгеэр хубсалаад, олон зон соо бэеэ һайнаар абажа ябадаг, урин налагай зантай хүниие одоол культурна хүн гэхэдэ болохоор бэзэ. Тиимэ хүн трамвай соо аха хүнүүдтэ һууһан һууриया сүлөөлжэ үгэдэг, ойлгомторгүй таниие дайражархёо һаа, танһаа хүлисэл гуйха. Иимэ хүниие таанар нааршааха байна гүт? Тиибэшье харюу үгэхээ бү яарагты. Литературын шэнэ зохёолнуудые мэдэхэ, хүгжэм һайса ойлгохо, галстугаа гоёор уяха гээшэ гон шухала байһаниинь мэдээжэ. Теэд энэмнай оройдоол культурын нэгэ талань ха юм даа. Хэрбээ урин налагай зантай, хүндэ һайнаар хандадаг тиимэ хүн токарёор хүдэлдэг аад, станогынь түмэрэй хяргадаһанда даруулшаһан, инструментнүүдээ хадагалдаг шкаф соонь яахын аргагүй һалан һандай байдаг һаань, тиимэ «культурань» зэд мүнгэнэйшье сэндэ хүрэхэгүй байна. Энэмнай миин наагуураа яла сала гээд, саашаа юушьегүй ябадал мүн болоно. Эдэ бүхы юумэн юу харуулнаб гэхэдэ, өөрынгөө хэрэгтэ хайша хэрэгээр хандаһан, тиимэһээ хүнүүдтэшье тиимээр лэ хандаһан ябадал гээшэ бшуу. Юундэб гэхэдэ, багашье, ехэшье ажал хүдэлмэри хадаа хүнүүдэй, общеcтвын аша туһада зорюулагдадаг ха юм. Тэрэ «культурна» хүмнай токарь бэшэ, харин инженер, заводой участогые хүтэлбэрилэгшэ гэлэй. Тэрэнэй участогынь ехэ һайнаар хүдэлдэг, түсэбөө үлүүлэн дүүргэдэг гэлэй. Ажал хэрэгынь эрхим һайнаар ябана гэжэ һанахаар бэзэ. Тиибэшье анхаралтайгаар хараад үзэгты даа. Олонхи хүдэлмэриеэ, ехэнхи ажалаа гараараа хэдэг, тулюур гэгшын инструментнүүдтэй, тиимэһээ тэдэнэй ажалынь хүндэшье, бүтээсэ багатайшье байдаг. Инженер дураа хүрөө һаа, ямар нэгэн арга зохёогоод, хүдэлмэриингөө ажалые хүнгэн болгожо шадаха байна.

Энэмнай ойлгосотой болобо бэзэ? Түрүүн дурдаһан ушартамнай, хайхарамжагүй һалан токарь байба гээшэ. Тэрэ токарь хоёр-нэгэ дахин һайсахан «һүүлээ мушхуулхадаа» гэм зэмэеэ ойлгожо заһарха байна. Гэхэ зуураа, хоёрдохи ушарнай орёохон байба гээшэ. Эндэмнай тиимэ эли тодоор жаяг заршам эбдэһэн ябадал үгы ха юм. Ажал хүдэлмэринь яһала һайн ябана бшуу! Теэд манай коммунистическэ культура хадаа бусадайхиһаа тад ондоо ха юм даа. Манай культурын гурим журамай ёһоор, гансал муу юумэ хэһэн хүн мууда тоотой бэшэ, харин һайн үйлэ хэрэг хэхэ аргатай байһан аад, тэрэнээ хүсэлдүүлжэ шададаггүй хүнүүд мууда тоотой болодог бшуу. Культура тухай хөөрэлдөөгөө юундэл үйлэдбэри дээрэ абаашаха ёһотой бологдоноб? Ушар юуб гэхэдэ, ажалаар дамжуулан, коммунистическэ ёһоор ажалда хандадаг болохын түлөө тэмсэл хадаа нэн түрүүн хүнэй хүндэ коммунистическэ ёһоор хандадаг болохын түлөө тэмсэл гээшэ бшуу. Иимэ жэшээ абаад үзэебди. Өөрынгөө һуудаг городые тойрон хараябди. Тэрэнэймнай заха хизаараар хэдэн зуугаад айлнууд шэнэ байрануудые абанхай. Шэнэ байрада оролгон гээшэ ёһото һайндэр болодог гэжэ хэлэһэнэйшье хэрэггүй. Тиибэшье шэнэ байрада оролгоной хажуугаар урмаа хухарха, гомдохо ушарнууд үшөөл бии байһаар. Шэнэ байрада ороһоной удаань, шэрэнь холторжо, штукатуркань хобхорон унажа эхилдэг.

Иимэ юумэнүүд ходо ушаржа байдаг, манай ажабайдалда муу юумэнүүдынь һайнуудаа булиннги гэһэн удхатайгаар хэлэнэ бэшэбди. Оройдоошье тиимэ бэшэ. Харин бүхы юумэн тад һөөргэ Шэнэ юумэнүүд урган гаража, бэеэ бэелэн, хүсэн түгэлдэр боложо, хаа хаанагүй һалбаржа, арад зоной эдэбхи үүсхэл үргэнөөр дэлгэржэ, хүн зониие ходо баярлуулжа байдаг болонхой. Эдэ бүхы үүсхэл оролдолго хадаа Улаан-Үдэеэ коммунистическэ культуратай город болгохо гэһэн зорилготой байна. Энэмнай тиимэ хямдахан хэрэг бэшэ. Үйлсэ, талмайнуудаа арюун сэбэр байлгахада, элдэб модо тарихада, үнгын сэсэгүүдээр шэмэхэдэ, бэрхэтэй юумэ юун байхаб. Эдэмнай бүлта хэрэгтэй юумэнүүд гээшэ. Тиибэшье городой предприятинуудта болбосон приборнууд болон механизмуудай байхын хажуугаар хуушанай балта далайдаг, сүлөө саггаа хүнэй дуратай юумээрээ һамаарха газарай олдодоггүй байгаа һаань, манай городые үндэр культуратай город гээшэ гэжэ хэлэхын аргагүй.

Энэмнай манай ажабайдалай бүхы талада хабаатай гүнзэгы удхатай асуудал гээшэ бшуу. Партиин XXII съездэдэ бэлдэжэ байһан аяар тэрэ сагта промышленна предприятинуудай, эмхи зургаануудай, һургуулинуудай коллективүүд партиин программые зүбшэн хэлсэжэ, урдаа табигдаһан зорилгонуудые бодотоор бэелүүлхын түлөө тэмсэлдэ хайшан гэжэ хам орохоор зүблэжэ байхадаа, үйлэдбэриингөө культурые, городойхидой байра байдалай культурые дээшэлүүлхэ асуудалда анхарал ехээр табигдадаг байһан юм. Партиин программые зүбшэн хэлсэжэ байхадаа, миин лэ уряа лозунгнуудые гаргаха тухай хэлсээн болоо бэшэ, харин тодорхой, элитэ дурадхалнууд оруулагдаа һэн. Хожомынь бүхы коллективүүд тэдэнээ бодолтойгоор зохёогдоһон түсэбүүд болгоод, дүүргэжэ эхилһэн юм.

Манай городой дүрсэ шарайгаа улам бүри хубилган һайжаруулжа байһан тухай, гоё һайхан гэрнүүдтэй шэнэ районууд тухай балай ехээр хэлээгүй байжа болообди. Мүн олон мянган мододой һуулгагдаһан тухай, шэнэ сэсэрлигүүд тухай оройдоошье хэлэгдээгүй... Тиихэдээ бидэнэр манай городой байдалай доторхи гүнзэгы хубилалта тухай хэлэхые оролдоһон байгаабди. Энэ хубилалтада хэдэн арбаад мянган хүнүүд хабаадалсадаг. Минии оролдолгоһоо, минии дура зоригһоо олон юумэн дулдыдаха байна гэжэ хүн бүхэнэй үнэн зүрхэнһөө ойлгодог болоо һаа, социалистическэ Буряад ороной түб хото Улаан-Үдэ бүри түргөөр лэ коммунистическэ культурын город боложо шадаха байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Байгал» журналай бүлэг хүдэлмэрилэгшэд ээлжээтэ номероо түсэблэжэ байна.
С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Д. ДОНДОКОВА

БАЙГАЛАЙ БАСАГАН

(Поэмын түгэсхэлэй бүлэг)

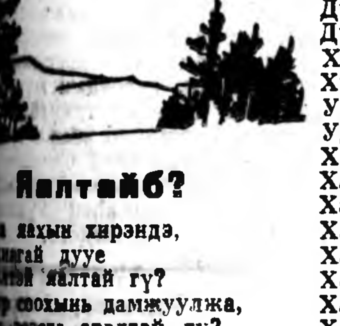

Ялтайб?

...ахын хирэндэ,
...нагай дууе
...тэй ялтай гү?
...р соохынь дамжуулжа,
...эсэтэ ерэлтэй гү?
...саданаа суглуулжа,
...эд сэг табилтай гү?
...һаар
...
...модоор
...
...хоёрой заяае
...асарһан байналди.
...үгэ холбожо,
...үдөө уряабди,
...үгэ һамаржа,
...умдаш аягалаабди.
...үльгэр үүдхэжэ,
...эндээрш золгообди.
...үгэ үлхэжэ,
...ай нараш манаабди.
...дээжэ халмажа,
...бологонш баряабди.
...ай балаа таажа,

Баруун гарынь эреэбди.
Дүүхэйн нюусатай нүхэрлэжэ,
Дүүнэрэй шэхэндэш шэбэнээбди.
Хүбүүнэй хүсэл нээжэ,
Хүүнэн хэлэн үгөөбди.
Уншагшад таанадай урда
Удхалжа яажаш үзөөбди.
Халюун тала уруудан
Хатар жороош табяабди.
Хатуу зоригто хүбүүдээр
Хатар наадандаш үелөөбди.
Хада гүбөө үгсүүлэн
Хазаар жолоош татаабди.
Харахан нюдэтэ басагадаар
Харалсаад эмнилсээд үнгэрөөбди.
Ардаг бороороо соёроогүйдөө
Ага нютаг хүрэбэгүйлди.
Хоолой хашан дуулаагүйдөө
Хори Хэжэнгэш ошобогүйлди.
Үһан татуур гаталаагүйдөө

Улаан Оронгош ябабагүйлди.
Ушар тэндэ олоогүйдөө
Уласай оперодош оробогүйлди.
Буряад драмадаш бууһаагүйдөө
Бүжэг наадаш харабагүйлди.
Хэдэхэн районой тооромдо
Хэдэхэн һарын туршада,
Хэдэхэн хүнүүдэй дунда
Хээгүй саарһа хээлэжэ,
Хэлэнэй хүрэсэ хүүнэжэ,
Үнөө сагай хүнүүдые,
Үльгэр жэшээ болгожо,
Хэһэн ажалынь хэмжэжэ,
Хүсэһэн һаналынь дэмжэжэ,
Дуулаһан дуунь дуулажа,
Дурлаһан нүхэдынь дуудажа
Тэмдэглэһэмнай сэхэ лэ,
Шэмэглэһэмнай бэхэ лэ.
Байгал шадарай басаган
Байрлахадажа зосоомнай
гараба лэ.
Баранш бэшэ һаа, хүсыемнай
Багсалан абахадажа гараба лэ.
Эндэ болоһон ушарые
Элишэлээд танда яахам даа.
Эржэни Эрдэни хоёрые
Гэрлүүлээбш гэжэ яахам даа.
Шулуун харгыдаа ороһыень
Шогууша таанар таанабзат.
Түрэ хуримш болонол бэзэ,
Түрэл Буряадаймнай заншал бэзэ.
Эрдэни аспирантурада ошохонь ха.
Эржэни больницада үлэхэнь ха.
Агаарай шуудан мэргэхэн даа,
Андалдуулаад мэндынь байна
бэзэ.
Сагай ошохо түргэхэн даа,
Сагтаал Эрдэни бусана бэзэ.

Николай ДАМДИНОВ

ХҮНЭЙ НЮУР

(Повестьһоо хэһэг)

Эрдэниин долоодохи класста ороһон намар колхозынь холоһоо һураашадта хамтын байра һургуулиин дэргэдэ нээбэ. Эрдэни хамтын байрада байдаг болобо. Мэдэг Нимаевна ябаха дээрэнь хобто cooһoo нэгэ хара хүхэ, ехэ һайн шанартай бүд гарган эсхэжэ, костюм оёжо үгэбэ.

— Эрэ боложо ябанаш. Басагадшье шам тээшэ хараха бшуу даа,— гэжэ тэрэ эхэнэрэй шоглоходонь, Эрдэни досоогоо ехэ баясаба.

Тэрэ үдэшэ һургуулидань вечер болохо байба. Эрдэни шэнэ костюмаа үмдөөд ерээ һэн. Хулгай нюдөөрөө Белые ходо бэдэрнэ. Бела сцена дээрэ, хүшэгын саана хэбэртэй. Дуулахадаа даншье һайхан хоолойтой бэшэшье һаа, ехэ таатайгаар, хүнэй зүрхэндэ хүрэмөөр аялгалдаг энэ басаган һолонгото ерэһээр һургуулиин самодеятельностьда халуун эдэбхитэдэйнь нэгэн боложо ороо һэн. Эрдэниин зүрхэн шангаар сохилно. Сценэһээ холо бэшэ һуушанхай, наймадахи классайхидай зүжэг табихые харана.

Антрактын һүүлээр хүшэгэ нээгдэжэ, Бела гаража ерэбэ. Хоолойгоо заһасагаажа, гармонистын һуурияа тааруулан, гармониингоо башые оложо һаатаха үедэ, Бела гэнтэ Эрдэниие хараад, нюдөө ехэ болгон, юушьеб хэлэхэ гэжэ ябатараа, хурганайнгаа үзүүрээр уралаа даража, бэеэ бариба. Тиигээд гэнтэ нюдэндөө хүхюун гал ялалзуулан, Эрдэни тээшэ миһэд гээд, хүнгэн солбоноор, шэнгэн сэбэр аялгаар дуугаа дуулаба. Альга ташалган аадар шэнгеэр адхарба. Эрдэниин зүрхэн хабһаяа нидхэрэн, ямар нэгэн шубуухайн хаалтаһаа гараха һүрэһэндэл сохилжо байба.

Хатар танцаһаа ходо хулжадаг Эрдэни мүнөө үдэшэ Белые гайхуулха гэжэ шиидэə. Галсан гэжэ ханитайгаа арбаад хоногто амиды хүндэ мэдүүлэнгүй, вальс һураа юм. Бела «би һургаһуу» гээд, Эрдэниие ходо шэрэдэг һэн, теэд Эрдэни эшэдэг бэлэй. Вальс соносхогдобо. Бела урда ханада басагадаараа шэбэнэлдэн хүбүүд тээшэ харахагүйе оролдон һууна. Һургуулиин гурбан бэрхэ танцоор бодоод, басагад тээшэ шэглэбэ. Үшөө нэгэ хүнэй бодоод ошожо ябахада, долоодохи классайхид булта амилхаа болин, нюдөө ехэ болгобод: юушье хатарта ойлгодоггүй гэгдэһэн Эрдэни дүрбэдэхи хүн ябажа ябаба. Белын урда зогсожо, хатарта урихадань, тэрэнь үлүүсэ түргэнөөр бодожо, аалиханаар шэбэнэбэ:

— Шадаха юм гүш?

Хани Галсанайнгаа захяануудые ухаандаа үшөө дахин дабтаад, Эрдэни Белые хүтэлэн хатаржа эхилбэ. Шад улаан хасартай болоһон Бела нэгэ дахин тойроод ерэхэдээ һанаагаа амаржа:—Эрдэни ягаа бэрхэбши!— гээд, толгойгоо хүхюунээр һэжэржэ, ташааень зөөлэхэнөөр дүнгөөд ябаһан хүбүүнэй гартань налан, эрьелдэнэ.

Һүүлээрнь тэдэ хоёр өөһэдынгөө долоодохи класс соо ошожо, түрүүшын партада зэргэлээд һуубад.

— Вальсда хаана һураабши,—гэжэ басаган хатуугаар асууба. Би һургаһуу гэдэг һэмнайб!

Эрдэни нюусаяа нээжэ үгэбэ. Зал cooһoo хүтжэмэй абяан соностожо, хооһон хаалтатай клубай үүдээр дулиишэгөөр, холоһоо шэнгеэр дуулдана. Бела юундэшьеб,— өөрынгөө ямар нэгэн томоогүй бодолдо ёһотой,— хүхюунээр энеэгээд парта дээрэ унаһан гэзэгээ мүр дээгүүрээ гэдэргэнь хаяжа, нюураа адхаад, тохоногоороо парта түшэн замхана.

Намайе гэнтэ таалажархихань гээд һанаалби,— гээд, дахин энеэбэ. Иимэ үгэ дуулахадаа, сошоһон Эрдэни харайжа бодоод, хармаандаа гараа хэн, класс соогуур хойшо урагшаа алхалжа эхилбэ.

— Эрдэни, өөр тухайгаа хөөрэл даа. Эхэ тухайгаа... Эхэшни хэдытэйб?

Эрдэни эхэдээ айхабтар дуратай. Дахин Белынгээ хажууда ошожо һуугаад, нюур руунь хараба: шогложо гү, али нээрээ һонирхоно гү гэжэ мэдэхээ хүсөө, Белын хара нюдэд урдаһаань сэхэ харанхай, тэндэнь ойлгогдошогүй энэрхэг гэрэл харагдахадал гэбэ. Сэдьхэлээ долгисоһон Эрдэни тон дуратайгаар өөрынгөө эхэ тухай хөөрэжэ үгэбэ. Дэлхэй дээрэ иимэ эжынэр хомор гэжэ һанадагаа, налагай зөөлэн сэдьхэлтэйдэнь урмашадагаа,—хөөрэбэ.

— Эжымни нэхэжэ үгэһэн оймһоншье дулаан юм гэжэ,—омогоор дуугараад, Бела тээшэ эрьенэм гэхэдээ, ехэ залд гээ бэлэй. Томоогүй, дууша, ходол энеэжэ ябадаг Бела, хөөрхэн Бээлэк, доошоо тонгойгоод, абяагүй аад, элбэг нёлбоһотойгоор, уйлажа һууба.

— Минии эхэ...— гээд, басаган сорхирсо уйлажа оробо. Арай гэжэ аргадажа, Белые номгоруулһан Эрдэни, басаганай холбоогүй зуугааһаа ушар шалтагаанииень дуулахадаа, эсэгэ басаган хоёрой хэды хүшэр байдалда байһые тиихэдэ ойлгоо һэн. Аполлон Доржиевичай һолонготодо хүдэлмэри олоод, һамган басаган хоёроо нүүжэ ерэгты гэхэдэнь, һамганиинь гол таһа арсаа юм ха. Городтохи байраяа алдаха ёһогүйбди гэһэн байгаа. Һүүлээрнь ганса басагаяа абадаа ошожо бай, зундаа амаралтадаа айлшалжа ерэхэб гэһэн аад, түрүүшын нажар «би ерэхэгүйб, урда зүг ошожо амархаб, бээмни муудаа» гэжэ бэшэбэ. Аполлон Доржиевич: эхэнэр хүн өөрынгөө хубиие өөрөө шиидхэхэ ёһотой,

(Үргэлжэлэлынь 4-дэхи нюурта).

БУРЯАД ҮНЭН
3-дахи нюур
1962 оной августын 11.

Монгол һайхан орондо

Ч. Намжилов

1. „Сарын туяа"

★

(Замай дэбтэрһээ)

★ ★

Үдэшэлэн, бүдэг-бадаг гэжэ байхада, Сүхэ-Баатар хотодо хүрэжэ ерэбэбди. Вокзал шадар улад зон ехэ олон. Ногоон самсатай сэрэгшэ хүбүүд, элдэб үнгын хээтэй торгон тэрлигтэй үхид, үгышье һаа, ажалайнгаа хубсаһаар ябаһан хүнүүд бидэниие ажаглан харанад. «Хаанашье хүрэтэр зорижо, ямаршье хэрэгээр ябаһан зон юм ааб даа?»— гэһэн бодол тэдэнэй шарайда элеэр харагдана. Үбсүүндээ зүүжэ ябаһан һүлдэ тэмдэгыемнай гү, али ямар хэлэн дээрэ зоной ярилдахые бүришье һаа тодоор ойлгохые оролдонод хэбэртэй. Тэнгэри бага зэргэ бүрхэг аад, һэрюу даана. Монгол ороной уянгата ирагуу аялга хүгжэм радиогоор задалжа, маниие: «Ажана һайхан морилжо хайралыт даа»,—гэһэншүүгээр уряална. Хоёр тээгээ улаан аад, дундаа сэнхир хүхэ хээтэй туг далбана...

Манай поездоор ябаһан зоной зүгөөргүй олонхинь гэртээ бусажа ябаһан оюутан — студентнэр. «Москвагай Плехановай нэрэмжэтэ дээдэ һургуулиие түгэсхөөб», «Свердловскдо һуранаб», «Эрхүү хотоһооб» гэһэн харюунуудые халтал хөөрэлдэжэ эхилхэтэйгээ зэргэ шагнахаш. Тэдэнэр «галта тэргынгээ» урагшаа һалхи һүрин шуумайха бүринь улам сортоотой дорюун, дуутай шуутай болонод. Юундэ тиигэһыеньшье ойлгожо ядахаар бэшэ ааб даа.

Үглөө үглөөгүүрынь, бүри эртэ, наранай һаяхан бултайжа байхада, нэгэ бишыхан буудал дээрэ зүгөөргүй олон зон һууба. Үендөө хүрэжэ ябаһан үхибүү тэбэриһэн бүри залуухан эхэнэр хажуудаа нэгэ шарабтар ногоон тэрлигтэй, бүхэд гэһэн нюргатай хүгшөөдэйе дахуулангхай, манай вагондо орожо ерэбэд. Уданишегүй, һуужа түбхинэһэнэйнгээ һүүлээр, үндэр наһатань бодолгото болоһон шэнгеэр уршалаатай нюураа сонходо дүтэлүүлбэ.

— Зай та холые зорибо уу?— гэээд, хандабабди.

— Үгы даа, Улаан-Баатарһаа саашаа гарахагүйб. Манай хүбүүн тэндэ албан ажалда байдаг юм даа. Найр нааданай дүтэлжэ байгаа хада, нам шэнги хүл, гар муутай хүнэй газараа хороожо ябахаар болоо,— гэжэд, ехэл ярилдаха дуратай мүнөөхи эжы энеэбхилэн харюусаба. Тиигээд:

— Тамнай холо хүрэтэр гээшэ гүт?— гэжэ баһал һонирхон асууба.

— Монгол нютагта амаралтаяа үнгэргэхэеэ энэ хорёод гаран зон ошожо ябанабди. Теэд хаанашье тогтохоёо үшөө хүсэд мэдэнэгүйбди,— гэбэб. Тиигэһээр байтар мүнөөхи заахан хөөхэйнь залуу эжынгээ үбэр дээрэ дэбхэрсэгээжэ, аман соогоо юушьеб шулаганажа байгаад, минии ярилдааша хүгшөөе ехэл урин гоёор харана хэбэртэй.

— Энээхэн ашатнай хэн гэжэ нэрэтэйб?— гэээд, хүгшэнһөө һурабаб.

— Сарын туяа,— гэхэтэйнь адли «намайе дуудана ха юм» гэжэ ойлгоһон ухаамсар нарай үхибүүн хоёр-гурбан саб сагаахан шүдэеэ бултайлгажа, шүлһөө һайруулан мэшээнэ. Иимэ уран гоё нэрэтэй заахан «аяншамнай» үнэхөөрөөшье хурса һонор шарайтай, галтама харахан нюдэтэй үхин байгаа бэлэй. Энхэрэнги уянаар ашаяа хаража, сэдьхэлээ ханаһан хүгшэн бүри бахархан ярягаа үргэлжэлүүлнэ:

— Мүнөөнэй морид хурдан болоо ха юм даа. Хэдыхэн саг үнгэрөөд байхада, Улаан-Баатараа хүрэхэбди. Би зунай үедэ хотодо байжа, юрэдөө, шададаггүй агшаб. Халуун аад, агаар хүндэ, амилхань бэрхэ болодог. Энээхэн нааданай һүүлээр өөрынгөө хэрэг бүтээгээд, һөөргөө бусахаб даа,—гээд тэрэ холуур шэртэн харасагаана. Тээ зүүн урда, хүхэрэгшэ хадын ара талада гурба-дүрбэн бүмбэгэр сагаахан һэеы гэрнүүд жэрылдэн үзэгдэнэ. Юрэ ажаглан харахада, хура бороогой һүүлээр ой соо ургаһан тэнгэриин задатай яаха аргагүй адлинууд. Ойро дүтүүрнь малай байранууд хэбэртэй, хорёо, хуһамагууд харагдана. Нэгэ моритой хүн тэндэһээ гараад, баруулжаа шэглэн зурыса хатаруулна. Наран хөөрэжэ, үглөөнэй уурал манан дэгдэхэ тээшээ болобо.

Харгыдаа уншаха гэжэ абаһан Нацагдоржын түүбэри зохёолнуудай номые һэхэжэ харанаб. Монгол ороноһоо мори тэргээр гараад, хайшан гэжэ хэды хэдэн дабаа дабан үнгэржэ, «хүдөөгэй айлда сайлаад мордожо», «уняартаһан Үдэ хото хүрэһыень», тиигээд «галта тэргэдэ» һуужа, холын — Берлин хото зориһыень һонирхон уншанаб. «Ямар хэлэн дээрэ, юун тухай гүбэргэжэ ябаа юм ааб даа» гэжэ ехэтэ гайхаһан хэбэртэйгээр хүгшөөдэйн хараад байхада, нэгэ хэдэн мэдүүлэлнүүдые өөрынь дуулахаар хэлээд үгэбэб.

— Та одоо ясан хабатай сайнаар халхаар ярина вээ,— гээд, тэрэ ехэл урмашан гайхаба...

Эгээл энэ үедэ манай поезд ябадалаа бүри түргэдхэжэ, мүнөөхи моритой хүмнай нюдэнэй үзүүртэ арай арайхан шоболзоно. Бүхэли наһан соогоо «морёор ябаһан» буурал сагаан толгойтой баабай байгаа юм гү, али хүрин улаан шарайтай хүдэр задарюун эрэ хүлэгэй һайниие үзэжэ ябаа юм гү, бү мэдэе. Магад, минии энэ һэхэжэ, хүгшөөдэйе һонирхуулан уншажа байгааша ном соо магтуулһан «хүдөө талын үзэсхэлэн» бодото гэгээн дүрэеэ харуулжа урьдингүйгөөр үлэшөө ха гү?

Теэд Монгол ороной шэнэ уран зохёолой эхи һууриие табигша, оюун бэлигтэ Нацагдоржын бэшэһэн мүрнүүдые шада яда уншахадамни, хүгшөөдэй хүдэлхэеэ болишоод, нюдэеэ сабшангүйгөөр шагнажа һууба.

«...Ишэ тиишээ шэртэжэ, энэ тэрэ юумые гайхан, бодолгото болоһоор ябатарни, олон моритой хүнүүдэй дундаһаа нэгэ һайхан һаарал мориной толгой бултайжа, амаа ангалзажа, хоёр шэхээ һэльбүүлхэнь үзэгдөө. Ногоон дүрөөбшэтэй хүнгэхэн эмээл дээрэ залуу үхин хүндэлэн һууна. Тухайлхада, арбан найман наһатай аад, зүһэ шарайнь дүүрэн һарадал адли хурса тунгалагаар гэрэлтэнэ. Ута хара гэзэгэеэ унжуулжа, улабар шара дурдам пулаадаар толгойгоо орёогоод, үреэһэн нюдэн дээрээ зангидан, узуурыень надхууланхай. Сайбар үнгэтэй зөөлэн шарайнь зунай наранда боролоод, хоёр хасартань улаан туяа тудана... Залуу хүн тэрэнэй замые хүндэлдэжэ, хэдэн үгэ асуухадань, тала нютагай бага үхин жолоогоо татажа, дуратайгаар харюу үгөөд, энэ тэрые лаблан һонирхоно... Үндэр Хаанай үбэрөөр нютагладагбди, мүнөөдэр буугаабди гээд тэрэ хүндыгөөр бүрэг-бараг үзэгдэжэ байһан эреэн майхан заажа, дары морёо ташуурдан харайлгажархиба. Хэрбээ би мори унаад, сүлөөтэй забтай ябаһан һаа даа...»

Уданишегүй холоһоо сайража, ехэ хотын түхэл шарай үзэгдэбэ. Харгы замууд, утаһан дохёогой жэрэгэр столбнууд, зайн галай хүсые дамжуулдаг бахана тулганууд бултадаа нэгэл тээшээ — түб хото руугаа яаран тэгүүлһэн шэнжэтэй. Үндэр мантан үйлэдбэриин газарнууд оргоргой өөдэ хүхэ утаагаа бааюулна.

— Улаан-Баатар хото гээшэмнай гурбан зуун хорёод жэлэй түүхэтэй юм даа;— гээд, манай вагоной кондуктор нүхэр Надмид ярина.— Баян зүрхэн, Богдо уула, Сонгино хайрхан, Чингэлтэй гэжэ нэрэтэй дүрбэн уулын дунда манай нииислэл хото оршодог. Юрэ гоёожо хэлэхэдэ, «Хаан уулын арада, хатан Туулын хүбөөдэ» гэдэг юм даа,— гээд халта гонзод гэһэн нюуртай, үндэр хамартай, энеэбхилһэн шарайтай кондуктор нэмээбэ.

— Урдань Богдын хүреэ гэжэ нэрэтэй байһан юм. Холо ойрын нютагуудһаа мүргэлөөр гээд хүн зон айхабтар олоороо субадаг агша һэн,—гээд, мүнөөхи хүгшөөдэй үгэтэй дуутай болон оролсобо.

— Минии эжы эдир залуу наһандаа, табяад жэлэй саана зорюута ерэжэ мүргөө һэм гэгшэ бэлэй,— гээд хүгшөөе баясуулха һанаатайгаар дэмжэбэб.— Теэд дала гаран наһатай болоһон хойнонь Москва абаашажа Ленин багшын Мавзолей болоод, бэшэ бэшэ үзэсхэлэнтэ газарнуудые харуулаа һэм,— гэбэб.

— Ай, хөөрхэй, би арай гэжэ ябажа байһан аад лэ, «бахын һанаан далайда» гэдэгтэл адли үрэ хүүгэдээ дахажа, үхэхынгөө урда тээ Москва үзөө һаа гэжэ һанагшаб. Бага хүбүүмни тэндэ хадын инженерэй һургуулида юм даа,—гээд һанаа алдаһан шэнги болобо...

Тиигэһээр байтар, манай поезд ябадалаа аалидуулжа, буудал дээрээ бүри дүтэлһэнэй тэмдэг үзүүлжэ, байгаа бэлэй. Газаашаа харахада, хүн зоной олон гээшэнь! Холын холо нютагта эрдэм һургуули хэхыень үхибүүдээ эльгээһэн аба эжынэр, түрэл саданарынь, аха дүүнэрынь угтахаяа ерээ ёһотой даа. Поездын зогсохолоор, баяртай хүхюун хашхараанууд, энеэдэ наадан, уулзалгын мэндэ амарые хэлсээн зүгөөргүй удаан саг соо үргэлжэлөө бэлэй.

Монголой үйлэдбэриин эблэлэй (профсоюзуудай) түб зүблэлэй харюусалгата нүхэдүүд бидэниие хани халуунаар угтан абаба. Тэндээ удаан болонгүйгөөр, автобусто, хүнгэн машинануудта һуугаад ниислэл хотоһоо баруулжаа, Сонгино хайрхан уулые шэглээд табилуулбабди.

— Манай амаралтын газар эндэһээ балай холо бэшэ, хорёод модоной зайда юм даа. Харгы замдаа эсээд, баһал удаан машина соо һэжэрүүлхэмнай гэжэ ехээр бү айгты,— гээд, манаар саг үргэлжэ хамта ябалсаха болоһон нүхэр Лхашид энеэбхилэн хэлэбэ. Энэмнай хүрьһэлиг хара шарайтай, набтар хамартай, дунда зэргын бэетэй һаял гуша гаража ябаһан хүн юм.

Дардам тэгшэ харгыһаа гараад, хадын боорёор саашалжа ябатарнай, шугы бургааһан болобо. Тиигэһээршье байтар уһанай эрьедэ хоёр дабхар, томо сагаан байшан харагдаа һэн. Тээ холо бэшэ газарта хүн зон үймэлдэжэ, шулуу буталжа, юушьеб түхеэрнэ, барина хэбэртэй. «Энэ юун хэгдэжэ байнаб?»— гээд, хэншьеб һураадхиба.

— Туулын гол ехээр үерлөөд байна. Тиихэдэнь ойро дүтэ ажалладаг хитад нүхэдүүд набтархан шулуун хашаагаар амаралтын гэрые хүреэлжэ байгаа юм даа,—гээд, нүхэр Лхашид ойлгуулхые оролдобо.

— Одоол ёһотой Хитадай агууехэ хана бодхоожо байна бэшэ аал,—гээд, ород нүхэдүүдэй нэгэн шогтой хүхюунээр дуугарба.

Автобуснай хүрэхэ газартаа хүрэжэ, халта уухилан зогсобо. Баглаа сэсэгүүдые бариһан баяртай согтой монгол нүхэдүүднай бидэниие угтажа байба.

(Түгэсхэлынь хожом гараха).

ХҮНЭЙ НЮУР

(Түгэсхэл. Эхиниинь 3-дахи нюурта)

гэһэн һургаал номнодог байжа энэ бүхы хугасаа соо һамганайнгаа үгэ хүлеэжэл ябаа.

— Теэд, һаяхан...— Белын нимгэхэн урал һалаганан дарьбаганаба. Басаган ехэл хүсэлжэ бэеэ бараад, үгэеэ дүүргэбэ:— һаяхан... мамаһаа бэшэг абаабди... Ондоо хүндэ хадамда гарааб, һайнаар байгаарайгты гэжэ бэшээ. Мүнөө мамамнай Новосибирскдэ... бидэнэрынь эндэбди...

Бела гашуунаар миһэлзэбэ. Эрдэниин досоо һудал бүхэниинь ёлоожо, хашхаржа байбашье, юушье хэхэеэ хүбүүн ойлгоогүй һэн.

11-һээ урид тараха гэһэн дохёо дуулдажа, Бела Эрдэни хоёр бэшэ һурагшадаар түлхисэлдэн, үбэлэй сэбэр агаарта гарабад. Һүни харанхы. Тэнгэреэр дүүрэн мүшэд сасаатай байба. Эрдэни Белые гэртэнь хүрэтэр үдэшөөд, хэрэлсы дээрээ гараһан хойнонь, үнинэй сээжэлдэһэн үгэнүүдэйнгээ өөрөөшье мэдээгүй байтарнь гарашаһанда гайхаба.

— Би шамда дуратайб, Бела!

Үүдэеэ татажа ябаһан Бела, халуун түмэр бариһан юумэдэл, гараа гэдэргэнь һуга абажа, Эрдэни тээшэ эрьеэд байшаба. Эрдэни саашань юумэ хэлэжэ шадабагүй. Хүлынь түмэр шэнги хүндэ, байраһаа хүдэлхэгүйдэл үзэгдэнэ. Зуун жэл мэтэ сагай үнгэрһэн хойно арай гэжэ дуугарба:

— Би ябахамни, Бела!

— Зай, тиигэ даа, Эрдэни, тиигэ!— Белын хоолой энхэргэн зөөлэнөөр шэшэрэн дуулдаба. Эдэ үгэнүүдынь Эрдэниин ойндо мартагдашагүйгөөр хан байса орожо, олон хоногто шэхэндэнь хүгжэм шэнгеэр шэнхинэжэ ябаа һэн...

Аадар бороодол альга ташалган доро...

Байгша оной августын табанда баяр ёһолой оршон байдалда Томск хотын драмтеатр соо манай Ленинэй орденто Буряадай гүрэнэй оперо ба балетэй театрай түгэсхэлэй концерт болоо.

Хоёр һарын туршада аяар 77 дахин сценын хүшэгэ нээгдэжэ, саг үргэлжэ альга ташалган нэрьежэл байгаа. Гансашье спектакльнуудые табидаг бэшэ, мүн творческо хани ёһоной концерт, уулзалгануудые промышленностиин хүдэлмэришэдтэй, интеллигенцитэй хээ гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Гадна радиогоор, телевиденеэр хэдэ дахин дамжуулгануудые хэһэн байха.

Түгэсхэлэй концертын һүүлээр Томск хотын партийна болон олониитын эмхи зургаануудай түлөөлэгшэд буряад арадай бэлигтэй түлөөлэгшэдые хани халуунаар амаршалаа. Манай бүлэг артистнууд болон театральна ажал ябуулагшад горкомой, обкомой, мүн облгүйсэдкомой, соёл культурын управлениин грамотануудаар шагнагдаа.

Һүүлэй үдэрнүүдтэ СССР-эй арадай артист Лхасаран Линховоин, РСФСР-эй арадай артистка Л. Сахьянова, РСФСР-эй габьяата артист П. Абашеев гэгшэд городой амаралтын парк соо творческо концерт табижа, олоной һайшаалда хүртөө.

Н. Маторин.

ХИЛЫН СААНАҺАА

Н. С. Хрущевой хэлэһэн үгэ Кубада хэблэгдэбэ

ГАВАНА, августын 9. (ТАСС). Буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ хуряахын, эб найрамдалай түлөө бүхэдэлхэйн конгресс дээрэ Н. С. Хрущевой хэлэһэн үгые Кубын национальна хэблэл ном болгожо гаргаа. Энэ ном испан хэлэн дээрэ олон тиражтайгаар хэблэгдэһэн байна.

—✦✦✦—

КНДР-эй Арадай Ехэ Суглаанай һунгалта октябрьда болохонь

ПХЕНЬЯН, августын 9. (ТАСС). Республикын Арадай Ехэ Суглаанай һунгалтые энэ оной октябрьда үнгэргэхэ тухай КНДР-эй Арадай Ехэ Суглаанай Президиумэй Указ мүнөөдэр хэблэлдэ толилогдоо.

Орон дотор социалис байгуулалтые саашадань бэхижүүлэн, хүгжөөхэ хэрэгтэ болохоёо байһан һунгалта угаа ехэ удха шанартай гэжэ «Нодон синмун» газетэ түрүү бэшэг соогоо онсолон тэмдэглэнэ.

1956 ондо болоһон урда тээхи һунгалтаһаа хойшонхи үе соо Корейн ажалшадай хэһэн тэмсэлэй гол дүн гэхэдэ, оромнай өөрын бата бэхи экономическа үндэһэ һууритай социалис, промышленно-аграрна гүрэн болоо гэжэ газетэ тэмдэглэнэ. 1961 ондо промышленна үйлэдбэри 1956 онойхидо орходоо дүрбэ тухай дахин нэмээ. Японой эзэрхэжэ байха үедэ бүхэли жэлэй турша соо ороной гаргадагай шэнээн промышленна продукци республикамнай мүнөө 36 үдэрэй турша соо бүтээнэ. Республикын хүсэ шадал жэшээлэшэгүй ехээр бэхижээ, тэрэнэй уласхоорондын нэрэ хүндэ нилээд дээшэлээ.

—✦—

ООН-һоо Конгодо байдаг сэрэгүүдэй командованиин эрид хэмжээн

ЛЕОПОЛЬДВИЛЬ, августын 9. (ТАСС). Катангын газар дээгүүр ООН-до хамаададаггүй самоледуудай ниидэхые хорихо тухай Конгын Республикын түбэй правительствын шиидхэбэриие Леопольдвилиин радио дамжуулна. Тус тогтоолой хүсэндөө ороһон тухай бүхы аэродромуудта, авиационно компанинуудай түлөөлэлгын газарнуудта ООН-һоо Конгодо байдаг түлөөлэлгын зургаанай түлөөлэгшэд мэдээсэһэн байна.

«Катангын таһаралгада эсэс табихын» тулада самоледуудай ниидэлгэнүүдые хорихо тухай шиидхэбэри абтаа гэжэ Конгын хэблэлэй агентство баталан хэлэнэ. Энэ алхам хадаа Чомбе гэгшэдэ баалалта хэхэ арга болоно гэжэ Бельгиин нүлөө ехэтэй этэгээдүүд харуулхые оролдодог байха юм.

ПАРИЖ, августын 8. (ТАСС). ООН-ой сэрэгүүдэй хиналта доро байһан Катангадахи хэдэн аэродромуудай ямар зорилгоор хаагдаһанда һэжэглэхээр байна гэжэ «Монд» газетэ түрүү бэшэг соогоо элирхэйлэн мэдүүлнэ.

—✦—

Хорото ааша үргэлжэлүүлэгдэһээр

ГАВАНА, августын 9. (ТАСС). Кубада эсэргүү харата муухай аашануудаа Американ империалистнууд үргэлжэлүүлһээр. Революционно зэбсэгтэ хүсэнүүдэй министерствын мэдээсэһэнэй ёһоор Америкын сэрэгэй табан самолет Кубын агаарай хилые августын 6-да гурба дахин дабаа. Хилые дабаһан эдэ самоледууд Ориенте провинциин урда талын эрье дээгүүр ниидэһэн байна. Гуантанамо гэжэ далайн-сэрэгэй баазада байдаг Америкын сэрэгүүд мүн энэ үдэр Кубын газар руу 14 дахин буудаа.

—✦—

Аргентинада ган гасуур болоно

ЛОНДОН, августын 9. (ТАСС). Буэнос-Айрес, Ла-Пампа, Кордова, Сан-Луис, Рио-Негро гэжэ провинцинууд ехэ ган гасуурай болоһонһоо уламжалан, «хэсүү бэрхэ байдалда ороо» гэжэ Аргентинын правительство соносхоо гээд Рейтер агентствын корреспондент Буэнос-Айресһаа мэдээсэнэ. Ган гасуурай хойшолонтой тэмсэхын тулада «Хубиин эд зөөри хуряан абаха» эрхэ Центральна Аргентинын сэрэгэй командованида олгогдоо.

МАРОККО. Рабадта. ТАСС-ай фотохронико.

Баруун гүрэнүүдтэ ГДР-эй правительствын эльгээһэн буруушаалга

БЕРЛИН. августын 9. (ТАСС). Городой түмэр замай Баруун Берлиндэхи «Ботанишер гартен» гэжэ станциин замууд дээрэ июлиин 20-до хорото зорилгоор тэһэлэлгэ хэгдэһэнтэй дашарамдуулан, баруун гурбан гүрэнэй правительствонуудта ГДР-эй правительство августын 6-да буруушаалгын ното эльгээгээ. Ното соо иигэжэ заагдана. Городой станциин платформодо электропоездын ойртожо ябаха үедэ Баруун Берлинэй һүйдхэлшэд тэһэлэлгэ хээ. Тэрээнһээ уламжалан поездын 4 вагон һандаргагдаа, дүтэ шадарай байрын гэрнүүдэй сонхын шэлнүүд тэһэрээ. Энээнһээ боложо электропоезднуудай ябалгаһаа гадна, Баруун Берлинһээ холын замда гарадаг, мүн холоһоо Баруун Берлиндэ ерэдэг поезднуудай ябалгые саг зуура зогсооxо шухала болоһон байна. Энэ замаар эзэмдэгшэ гүрэнүүдэй транспортнууд мүн лэ ябадаг байгаа бшуу.

Городой түмэр замай хүдэлмэриие һаатуулха зорилгоор Баруун Берлинэй сенадай абаһан хэмжээнүүдэй буруу һүрөөд байһанай һүүлээр, энэ зам дээрэ мүнөө тэһэлэлгэнүүд хэгдэнэ, бусад хорото аашанууд гаргагдана гэжэ ното соо хэлэгдэнэ. Энэ гэмтэ муухай политика ямар зорилготойб гэхэдэ, тогтоогдоһон ёһо гуримые бүдүүлигээр эбдэн ГДР-тэ хамаатай Баруун Берлинэй газар дээрэ байдаг городой түмэр замые булимтаран абаха гэһэн һэдэлгэ болоно гээшэ. «Ботанишер гартен» станци дээрэ хэгдэһэн тэһэлэлгэһээ уламжалан түмэр замаар ябалгын саг зуура һаатаһан ушар хадаа түмэр зам дээрэ хэгдэдэг хорото аашанууд городой түмэр замаар ябалгатай сэхэ холбогдон Баруун Берлинэй түмэр замай холын харилсаа байгуулгада бэрхэшээл тохёолдуулха гэжэ ГДР-эй правительствын нэгэтэ бэшэ шангаар уридшалан һануулдаг байһые үнэмшэстэйгөөр батадхан гэршэлжэ үгэнэ.

Баруун Берлинэй сенадай эмхидхэһэн һүйдхэлшэдэй бүлэгтэ эсэргүү хэмжээнүүдые дары абахын түлөө харюусалгые Баруун Берлиниие эзэмдэжэ байһан баруун гүрэнүүдэй правительствонууд хүсэдөөр бэедээ даажа абаха ёһотой гэжэ ГДР-эй правительство үшөө дахин онсолон тэмдэглэнэ.

Эб найрамдалда түбэгтэй хорото аашануудай саашадаа гарахагүйн тулада һүйдхэлшэдэй бүлэгүүд дары тараагдаха, тэдэндэ хабаадагшад шангаар хэһээгдэхэ бэзэ гэжэ ГДР-эй правительство хүлеэнэ гээд ното соо хэлэгдэнэ.

Латиин Америкэдэ эсэргүүгээр США-гэй эзэрхэг ааша гаргаха шэнэ арга

ГАВАНА, августын 9. (ТАСС). «Эмхи гуримгүй ябадалай гараа һаань» Латиин Америкын хэрэгүүдтэ дары хамааран оролсохо зорилгоор «Гал түймэр сараха» бригада гэдэгые Панамска канал шадар байрлуулха гэжэ Пентагоной шиидхэһэн тухай мэдээсэлые кубынхид угаа ехэ зэбүүрхэлтэйгээр угтаа. Латиин Америкын дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралсаха убайгүй муухай политикаяа үргэлжэлүүлхэ талаар Америкын Холбоото Штадууд шэнэ алхам хэбэ гэжэ «Нотисиас де ой» газетэ бэшэнэ. «Гал түймэр сараха бригада» гэдэг хадаа Холбоото Штадуудай зарсанарай правительствонуудта арадуудайнь бэрхэшээл тохёолдуулжа байһан Латиин Америкын тиимэ оронуудай хэрэгүүдтэ хамааран оролсохо гэһэн зорилготой.

Нэгэ талаһаа, империализм хадаа экономическа болон политическэ талаар хамааран оролсохо арга болгон «Дэбжэлтын түлөө союз» гэдэгые байгуулаа. Нүгөө талаһаа, империализмын зарсанарай засагые дэмжэхын тулада самоледуудаар, танкнуудаар, пулемедуудаар зэбсэглэгдэһэн «Гал түймэр сараха бригада» тэрэ байгуулаа гэжэ газетэ заана. «Гал түймэр сараха бригада» хадаа Латиин Америкын арадуудта заналта хэхэ, тэдэниие айлгаха, өөһэдтэнь урбаһан, худалдаанай, хархис хатуу зонхилогшодһоо хахасажа шадахагүйбди гэжэ һанадаг бододог болохыень баадхаха гэһэн зорилготой юм. Энэ бригада хадаа Кубада эсэргүү харата муухай, эзэрхэг түримхэй аашануудые гаргахын тулада мүн лэ хэрэглэгдэхэ байна гэжэ газетэ онсолон тэмдэглэнэ. Гэбэшье эдэ хоёр зорилгын алиниинье буруу һүрэхэ, юуб гэхэдэ, орон бүхэнэй патриодууд эзэрхэг түримхэй сэрэгүүдтэ эсэргүүсэн бододог байна гээд газетэ бэшэнэ. «Латиин Америкын оронуудта, илангаяа манай Эхэ орондо эсэргүүгээр Холбоото Штадуудай хэжэ байһан энэ эзэрхэг түримхэй үйлэ хэрэгые Куба элишэлхэһээ гадна, эрид шууд буруушаана» гэжэ газетэ заана.

Англида фашизмда эсэргүү хүдэлөөн үргэноор дэлгэрнэ

ЛОНДОН, августын 9. (ТАСС). Фашистска организацинуудай ябуулгые хорихо тухай эрилтэнүүд орон дотор бүри ехээр хэгдэдэг боложо байна. Хүниие үзэн ядадаг өөһэдынгөө һанал бодолые идхаха арга фашис бүлэгүүдтэ Англиин правительствын олгодог байһанда олониитэ ехээр зэбүүрхэнэ.

Олониигын улам ехээр эрилтэ хэдэг болоһонһоо уламжалан, фашистнуудай ама татаха бүри эрид шанга хэмжээнүүдые правительство абаха баатай болоо. Англида орохогүй гэһэн хорилтые сахяагүй Американ фашист Рокуэлл полициинхидай зүгһөө арестовалагдаад, сүлэгдэхэеэ байна гэжэ дотоодын хэрэгүүдэй министерство үсэгэлдэр үдэшэ соносхоо.

Мүнөөдэр Рокуэлл полициин машинаар Лондоной аэропортдо асараад, Америкын пассажирска самолёдто тэрэниие полициинхид һуулгаһан байна.

Ядерна бомбогүй[...] амгаланаар ажаһу[...] нагасакиинхид ур[...]

ТОКИО, августын 9 ([...] 17 жэлэй саада тээ Ам[...] самолет Нагасаки дээр[...] на бомбо хаяа һэн. Эн[...] Токиогой сагаар 11 час[...] нутада, бомбын хаягда[...] та, городой хүн зон [...] тай абяа анирүгй боло[...] соод, Америкын атом[...] бын хаягдаһанһаа улам[...] наһа барагшадай дурас[...] хүндэлэн ёһолоо.

Атомна бомбын хаяг[...] хохидон үхэгшэдэй па[...] гай дэргэдэ городой м[...] палитедэй үүсхэлээр оло[...] ган хүнэй—Нагасакиин[...] городуудай хүн зоной [...] лэгшэдэй хабаадалгата[...] тинг болоо. Хүн түрэ[...] бүри ойрын саг соо [...] зэбсэгүүдые эсэслэн [...] жа, атомна болон вод[...] бомбогүйгөөр амгалан[...] наар ажаһуухын тулада[...] хүсэл оролдолгоёо [...] хыень уряалан, ООН-[...] шүүн болоһон 104 гүрэн[...] гээхэ хандалгые митинг[...] рэшэлэн эб найрамдала[...] шалгада хабаадагшад [...] лан абаа.

—✦—

Алжирта урьһалан[...] үгэхэһөө Франц[...] арсана

ПАРИЖ, августын [...] (ТАСС). Алжирта урьһ[...] жа үгэхэ тухай гуйлтые[...] хаһаа Франциин правит[...] во арсаба гэжэ Минис[...] дэй Соведэй заседаниин[...] рэһэнэй һүүлээр информ[...] асуудалнуудаар статс-[...] тарь Пейрефит соносхоо[...] зуурын гүйсэдхэхэ орган[...] рүүлэгшэ Фарес иимэ гу[...] тайгаар Франциин прав[...] ствада һаяхан хандаһан[...] гаа.

«Алжирай гүрэнэй [...] сангайнгаа хэрэгые өөр[...] римшуулаад байхадань» [...] циин правительство энэ[...] тыень шэнжэлэн үзэжэ [...] ха гэжэ Пейрефит мэд[...]

——●●✦●●——

Мэхэтэй тактик[...] хэрэглэнэ

ДЖАКАРТА, авгус[...] (ТАСС). Баруун Ир[...] эзэрхэжэ байха аргамна[...] лахань гэжэ мэдэдэг Го[...] диин колонизаторнууд [...] удахагүй сүлөөлэгдэхөө[...] һан тухайгаа мэдэжэ, [...] һан аралай хүн зондо [...] гаргана. Баруун Ири[...] мэдээсэһэнэй ёһоор, па[...] нуудта түрюулэн сух[...] ябаһан колонизаторнууд[...] хонуудые галдажа уса[...] партизануудта талархад[...] зониие хашана, хэһээнз[...] шалта, хэһээлтэһээ зай[...] тулада ирнанайхид [...] тосхоноороо ой тайга [...] гадан гарана.

Тиихэтэй хамта кол[...] торнууд Голландиин [...] ниие орондоо яаралт[...] зөөлгэн абаашана. [...] үедэ Баруун Ирианһаа [...] мянга шахуу голланд[...] гаража ошоо. Ойрын х[...] рын турша соо үшөө 7 [...] хүниие гаргажа абааша[...] жэ Голландиин правите[...] шиидхээ. Тэдэниие [...] тулада тусхай суднану[...] лон самоледууд үгтэһэ[...] на.

Мэдээсэл

Нүхэр Б. Л. Лобсано[...] ряадай АССР-эй Минис[...] дэй Соведэй эмхидхэлэй[...] гые даагшын уялгаһаа [...] лөөд, Буряадай АССР-[...] дөө ажахын продукт[...] абаха, бэлэдхэхэ мин[...] нэгэдэхи орлюгшоор т[...] гэжэ Буряадай АССР-[...] нистрнүүдэй Совет то[...]

—✦⊙✦—

ЗАҺАБАРИ

Манай газетын августы[...] номерой нэгэдэхи нюурай[...] хи колонкын хоёрдохи [...] хоёрдохи, гурбадахи мүры[...] заһан уншахые гүйнабди: [...] дээрээ дундуур абажа үзэ[...] тарай 7 центнер ороoһон [...] та сохом орохоор хүлеэг[...]

Алдуу гаргаһан хүдэл[...] шэдэ зэмэ тохогдобо.

Редакторай ор[...]
М. Н. НИМ[...]

Манай адрес, телефону[...]

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. [...]ФОНЫ РЕДАКЦИИ: редактора — 46-32, зам. редактор[...] 32-74, ответ. секретаря — 27-37, отделов партийной жи[...] пропаганды — 24-74, сельского хозяйства и советского ст[...]тельства — 47-59, промышленности, транспорта, информа[...] 35-14, культуры, литературы и искусства — 34-05, [...] и рабселькоров — 40-49, отдел переводов и корректор[...] — 35-95, бухгалтерия — 37-32. Для междугор[...] переговоров — 16.

Гор. Улан-Удэ, типография Министерства куль[...] Бурятской АССР.

Н00947. Зак. № 34[...]